

Centrumbildningar i region Stockholm

– ett kunskapsunderlag

AV ANN LARSSON

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Uppdraget	6
3. Centrumbildningarna idag	7
3.1 Organisationernas historik, struktur och olikheter.....	7
3.2 Medlemmar.....	8
3.3 Kanslier.....	9
3.4 Centrumbildningarna och förbunden.....	9
3.5 Centrumbildningarna i den nationella kulturpolitiken.....	9
4. Arbetsförmedlande – det arbetsmarknadspolitiska uppdraget	10
4.1 Konstnärspolitiken och kulturarbetsmarknaden.....	10
4.2 Centrumbildningarnas förmedling.....	10
4.3 Arbetsförmedlingen Kultur och media.....	11
5. Främjande – det kulturpolitiska uppdraget	12
5.1 En röst för medlemmarna – att främja medlemmarnas villkor.....	12
5.2 Öka kontakterna mellan medlemmarna och publiken.....	12
5.3 Omvärldsbevakning.....	12
6. Medlemsnytta	13
6.1 Information och rådgivning.....	13
6.2 Kompetensutveckling.....	13
6.3 Mötesplats – ett socialt nätverk.....	13
7. Rollen som arbetsgivarpart	14
8. Samverkan mellan centrumbildningarna	15
9. Organisationer vars uppdrag är liknande centrumbildningarna	16
9.1 Regionala konsulenter, läns Kulturfunktioner och resurscenter.....	16
10. Finansiering	17
11. Den nuvarande kulturpolitiken och centrumbildningarna	18
11.1 Kulturrådet och centrumbildningarna.....	18
11.2 Den regionala kulturpolitiken och centrumbildningarna.....	18
12. Region Stockholm och centrumbildningarna	20
12.1 Region Stockholms bidragsgivning.....	20
12.2 Centrumbildningarnas roll i Region Stockholms kulturstrategi.....	20
13. Presentation av de centrumbildningar som erhåller stöd av Region Stockholm 2020	21
13.1 Centrum för dramatik (nationell organisation).....	21
13.2 Centrum för fotografi (nationell organisation).....	23
13.3 Danscentrum Stockholm.....	26
13.4 Författarcentrum Öst.....	29
13.5 Illustratörcentrum (nationell organisation).....	32
13.6 Konsthantverkscentrum (nationell organisation).....	35
13.7 Konstnärscentrum Öst.....	37
13.8 Musikcentrum Öst.....	40
13.9 Teatercentrum Östra (del av nationell organisation).....	43

14. Utmaningar	46
15. Coronapandemin och centrumbildningarna	48
16. Utredarens analys och rekommendationer	49
16.1 Centrumbildningarna och kulturpolitiken.....	49
16.2 Medlemsföreningar och demografin	51
16.3 Små och sköra kanslier	51
16.4 Vikten av de förmedlande uppdraget	52
16.5 En plats för stöd i sin yrkesutövning	53
17. Lista över genomförda intervjuer och informanter	54
18. Litteraturförteckning	55

Om författaren

Ann Larsson är verksam som konsult och utredare med fokus på kultur- och konstnärspolitik och dess förvaltning. Hon producerar projekt inom konstområdena och har ett flertal styrelseuppdrag inom kultursektorn. Hon var tidigare direktör och myndighetschef för Konstnärsnämnden och har haft ett antal nationella, nordiska och internationella uppdrag som styrelseledamot och expert. Hon har även en bakgrund som producent inom scenkonsten och den samtida dansen.

1. Sammanfattning

Från och med 2017 har Region Stockholm öppnat upp ramarna för kulturstödet och centrumbildningarna har därefter haft möjlighet att söka verksamhetsbidrag. För att öka den interna kunskapen om organisationerna gavs ett uppdrag till en extern utredare att sammanställa en rapport om de nio centrumbildningar som idag är verksamma i regionen och som erhåller kontinuerligt stöd.

Rapporten ger en generell beskrivning av centrumbildningar nationellt, historiskt, deras förhållande till kulturpolitiken och de egna verksamheterna. Centrum för dramatik, Centrum för fotografi, Danscentrum Stockholm, Författarcentrum Öst, Illustratörcentrum, Konsthantverkscentrum, Konstnärscentrum Öst, Musikcentrum Öst och Teatercentrum Östra beskrivs sedan närmare. Rapporten avslutas med en beskrivning av vissa gemensamma utmaningar för organisationerna samt utredarens analys och rekommendationer.

Det finns idag 13 nationella organisationer som grupperas som centrumbildningar varav fyra är paraplyorganisationer som samlar fristående regionala organisationer. Centrumbildningarna är medlemsorganisationer för konstnärer/kulturskapare som främjar sina medlemmars konstnärliga yrkesverksamhet genom förmedling, kompetensutveckling och andra främjande åtgärder. Med sina totalt 11 000 medlemmar nationellt organiserar man en stor andel

av de professionella frilansarna. Organisationerna har sedan starten under sent 1960-tal–70-tal, över tid formats och utvecklats i nära dialog med sina medlemmars behov inom respektive konstform och olika yrkesgrupper, utvecklingen inom respektive konstform och dess organisering, kulturpolitiken, samt kulturpolitikens organisering och förvaltning.

Centrumbildningarnas förmedlande uppdrag har varit i särskilt fokus och har under perioder gjort att organisationerna omfattats av arbetsmarknadspolitiken.

De nio centrumbildningarna som beskrivs närmare i rapporten är en heterogen grupp som särskiljer sig i att de organiserar olika yrkesgrupper och olika konstområden men även har olika strukturer och delvis olika fokus i verksamheterna.

Det statliga stödet har under lång tid varit den huvudsakliga finansieringen men med utvecklingen av en regional kulturpolitik har centrumbildningarnas offentliga finansiering differentierats.

Centrumbildningarna är en del av en uppbyggd och fungerande infrastruktur som stödjer frilansande konstnärliga upphovspersoner och utövare i sitt yrkesutövande. Det är en struktur som når breda grupper av kulturskapare med verksamheter som stärker ett hållbart yrkesliv. Centrumbildningarna möjliggör konstnärliga möten med en bred publik vilket leder till ett ökat deltagande.

2. Uppdraget

Kulturförvaltningen Region Stockholm vill med en genomlysning av centrumbildningarna ta fram ett kunskapsunderlag primärt värdefullt och till hjälp för kulturförvaltningen men dessutom till nytta för centrumbildningarna samt andra intresserade.

Rapporten ska ge faktabaserade beskrivningar av respektive centrumbildning tillsammans med reflektioner kring möjligheter och utmaningar för respektive centrumbildning. Dessutom inblick i externa intressenters reflektioner kring vilka utvecklingsmöjligheter och tendenser de ser hos centrumbildningarnas verksamheter.

Målet med utredningen är att identifiera var centrumbildningarnas verksamheter befinner sig idag, en kort historik, synliggöra hur finansieringen ser ut i nuläget samt identifiera vad det är viktigt att Regionen stödjer framöver. Utredaren kan även lämna rekommendationer för hur centrumbildningarna fortsatt bäst kan agera för att främja arbetet med konst och kultur i länet i samverkan med kommuner och konst- och kulturlivets företrädare.

De centrumbildningar som ingår i kunskapsunderlaget är de som uppstår verksamhetsstöd från Region

Stockholm vilket är Centrum för dramatik, Centrum för fotografi, Danscentrum Stockholm, Författarcentrum Öst, Illustratörcentrum, Konsthantverkscentrum, Konstnärscentrum Öst, och Musikcentrum Öst. Uppdraget omfattar även Teatercentrum Östra.

Utredningen har genomförts genom intervjuer med centrumbildningarna och med kulturförvaltningens handläggare inom respektive konstområde samt avdelningschef.

Intervjuer med Kulturrådet, andra regionala kulturförvaltningar och andra berörda företrädare för det regionala konst- och kulturlivet som utredaren anser intressant.

Utredningen har också beaktat vissa rapporter och skriftliga handlingar, se litteraturlista. Utredningen och intervjuerna har genomförts under perioden mars – augusti 2020. Uppdraget utmynnar i en skriftlig rapport.

I rapporten används begreppet konstnärer för att beteckna konstnärligt verksamma upphovspersoner eller utövare inom samtliga konstområden och begreppet kulturskapare omfattande en bredare sfär som arbetar inom konstområdena.

3. Centrumbildningarna idag

Centrumbildningarna samlar professionella kultur-
skapare inom respektive konstområde och arbetar i
huvudsak med uppdragsförmedling och kompetensut-
veckling.¹ Det är definitionen som används av centrum-
bildningarna själva.

Kulturrådet gör en något bredare beskrivning i sina
riktlinjer med fokus på konstområdena inte kultur-
skaparna.

*”... medlemsbaserade organisationer som
verkar nationellt inom respektive konstområde
och som bland annat har arbetsförmedlande
insatser för att bredda och stärka sina medlem-
mars ställning på arbetsmarknaden.”²*

Centrumbildningarnas verksamhet kan schematiskt
grupperas i tre områden, vilka beskrivs närmare
nedan, se 3–7.

- Arbetsmarknadspolitiskt: förmedla uppdrag,
bredda arbetsmarknaden, finna nya uppdragsgivare.
- Kulturpolitiskt: öka kontakterna mellan medlem-
mar och publik, skapa intresse för de olika verk-
samheterna.
- Medlemsnytta: information, rådgivning, kompe-
tensutveckling med mera.

Det finns idag 13 nationella organisationer som räknas
till centrumbildningarna inom kulturpolitiken.

Centrum för dramatik^{*3}

Centrum för fotografi*

Danscentrum*

Filmcentrum

Författarcentrum*

Illustratörcentrum*

Konsthantverkscentrum*

Konstnärscentrum*

Manegen

Musikcentrum*

Seriefrämjandet

Teatercentrum*

Översättarcentrum

Fyra⁴ av centrumbildningarna har regionala orga-
nisationer med egna styrelser. I uppdraget om ett
kunskapsunderlag ingår fyra av de nationella centrum-
bildningarna, fyra regionala organisationer och en
regional enhet, se vidare kap. 13.

3.1 Organisationernas historik, struktur och olikheter

De första centrumbildningarna tillkom i slutet av
1960-talet och början av 1970-talet. De bildades av
frilansande yrkesverksamma konstnärer med syftet
att främja konstarnas ställning, villkor och med-
lemmarnas arbetsmöjligheter. Den första centrum-
bildningen Författarcentrum bildades 1967 och erhö-
ll redan budgetåret 1968/69 statligt stöd från Utbild-
ningsdepartementet, som då omfattade kulturområ-
det. Efter hand fick flera centrumbildningar statligt
stöd men under den tidigaste perioden finansierades
även centrumbildningarna av respektive facklig orga-
nisation. Sedan 1974 kanaliseras det statliga stödet via
Kulturrådet. Redan 1968 kopplades centrumbildning-
arna ihop med förmedling och arbetsmarknadspoliti-
ken. Dåvarande AMS, Arbetsmarknadsstyrelsen⁵,
placerade arbetsförmedlare, statliga tjänstepersoner,

1 www.centrumbildningarna.se

2 (Kulturrådet, 2019)

3 Centrumbildningar eller centrumbildningens regionala organisationer markerade med * ingår i rapporten.

4 Danscentrum, Författarcentrum, Konstnärscentrum och Musikcentrum.

5 Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, 1948–2007, myndighet med ansvar för arbetsmarknadspolitiken.

i centrumbildningarna. Efter hand kom de anställda förmedlarna att allt mer identifiera sig med centrum-bildningarna och på initiativ av centrumbildningarna själva utreddes ansvaret. De arbetsförmedlande medlen fördes över från arbetsmarknadspolitiken till kulturpolitiken 1992 och fördelades via Kulturrådet. Vid överföringen menade AMS att centrumbildningarnas förmedlande verksamhet framöver i första hand skulle styras av kulturpolitiska mål.⁶ Centrumbildningarnas förmedlande verksamhet har i några omgångar erhållit utökade medel. De erhöll tillfälligt utökade medel med 10 miljoner kronor årligen 2010–2011⁷.

Ett utmärkande drag för centrumbildningarna är att de särskiljer sig från varandra inte enbart i att de organiserar olika yrkesgrupper och konstområden, de har även format sina organisationer olika och har delvis olika verksamheter.

Flertalet av de tidigt bildade centrumbildningarna har idag en nationell paraplyorganisation med tillhörande regionala organisationer som är egna föreningar, vilket betyder att de även är egna juridiska enheter. Det gäller Danscentrum, Författarcentrum, Konstnärscentrum och Musikcentrum. De har alla en nationell organisation som tillkommit senare, mycket tack vare att Kulturrådet beslutade att de enbart fördelar medel till nationella organisationer. Den nationella organisationen har en styrelse där regionerna är representerade. Den primära uppgiften för den nationella organisationen är att ansöka om statliga medel och fördela dessa till regionerna. Den nationella nivån har ofta även uppdraget att driva gemensamma kulturpolitiska frågor. De regionala organisationerna har egna styrelser och kanslipersonal. Då de regionala organisationerna har föregått den nationella samt har egna styrelser med omfattande beslutsbefogenheter, har de utvecklat sina verksamheter på delvis olika sätt.

Teatercentrum är också en av de äldre centrumbildningarna och har även tydliga regionala verksamheter, men har valt en nationell styrelse och att varje region har ett kansli med en verksamhetsledare.

De centrumbildningarna som tillkommit senare är alla nationella organisationer.

De nationella organisationerna Danscentrum och Teatercentrum är arbetsgivarparter i kollektivavtal för fria dansgrupper/koreografer respektive fria professionella teatrar vilka båda sluts med Teaterförbundet för scen och film. Dessa båda centrumbildningar är även delägare i flera bolag och stiftelser, *se 13.3 och 13.9*.

Samtliga centrumbildningar är ideella föreningar förutom Konsthantverkscentrum som är en stiftelse.

3.2 Medlemmar

Centrumbildningarna har gemensamt över 11 000 medlemmar⁸, vilket är en avsevärd andel av det totala estimerade antalet konstnärer i samtliga konstområden i Sverige som brukar anges till ca 35 000⁹. I Kulturrådets rapport från 2002 beräknades antalet medlemmar till 6 500¹⁰. Från perioden av 2000-talets början har några organisationer tillkommit men utöver dessa betyder det att centrumbildningarnas medlemsantal har ökat avsevärt under perioden.

Merparten av centrumbildningarna är medlemsorganisationer för konstnärligt yrkesverksamma personer och i några fall grupper såsom exempelvis Teatercentrum Östra vars medlemmar är fria teatergrupper.

Några centrumbildningar har en vidare ram och omfattar även yrkesgrupper som arbetar inom konstområdet, men som inte är konstnärligt verksamma, såsom Centrum för fotografi och Filmcentrum¹¹ och andra som Danscentrum har även stödmedlemmar.

Reglerna för medlemskap liknar eller är ofta desamma som reglerna för medlemskap i fack- och yrkesorganisationer inom respektive konstområde. Fokus på yrkesutövande konstnärer och grupper som medlemmar och regler som är ensade med förbunden kommer från det nära samarbetet med arbetsmarknadspolitiken i början på 1970-talet och de kulturpolitiska utredningar, propositioner och reformer under 1990-talet som framhållit det arbetsförmedlande uppdraget samt att medlen ska riktas mot professionellt yrkesverksamma konstnärer.

6 Från s. 97 (SOU 1997:183, 1997)

7 s. 57 (Prop. 2009/10:3, 2009)

8 (Centrumbildningarna, 2017)

9 s. 7, (Konstnärsnämnden, 2016)

10 s. 16, (Nilsson, 2002)

11 Filmcentrum ingår inte i detta uppdrag.

3.3 Kanslier

Samtliga kanslier leds av en verksamhetsledare vilka är tillsvidare anställda, med undantag för Centrum för fotografi. Organisationerna blir ofta starkt förknippade med sin verksamhetsledare. Kanslierna omfattar 2–3 anställda och köper sedan in vissa tjänster. Personalen förstärks med anställda på visstidsanställningar, vilket finansieras via olika projektbidrag.

Styrelserna har arbetsgivaransvar för verksamhetsledaren och ibland för samtliga anställda vid kansliet.

3.4 Centrumbildningarna och förbunden

Kulturarbetsmarknaden fungerar på många sätt annorlunda än arbetsmarknaden i stort, så också gällande dess parter. Inom de konstområden och för de yrkesgrupper, ibland genrer, där det finns anställningar och en arbetsmarknad, finns fackföreningar och arbetsgivarorganisationer, vilket i huvudsak är inom scen- och filmområdet samt delar av musikområdet. Inom andra områden som i huvudsak verkar inom en marknad och som uppdragstagare saknas fackföreningar för konstnärlig verksamhet. Här finns istället förbund såsom Svenska Fotografers förbund, Konstnärernas Riksorganisation och Sveriges Författarförbund med flera.

Samtliga organisationer arbetar för att främja medlemmarnas intressen och är och ska vara lobbyorganisationer. Fackföreningarna sluter kollektivavtal för konstnärer som är arbetstagare medan förbunden delvis sluter andra typer av avtal med offentliga aktörer samt bevakar att gemensamma arvodesnivåer följs. Paraplyorganisation KLYS¹² organiserar både fackföreningar och förbund.

De konstnärliga fackliga organisationerna på arbetstagsidan och förbunden på uppdragstagsidan liksom deras motparter arbetsgivarorganisationerna driver ekonomiska, juridiska, sociala och kulturpolitiska frågor samt hanterar avtal.

Förmedlande verksamhet, verksamhetsnära kompetensutveckling och visst organisatoriskt stöd för konstnärlig produktion överlämnas till centrumbildningarna. Centrumbildningarna har i flera fall initieras av förbunden och har ofta ett mycket nära samarbete. Övergripande arbetar samtliga för att främja konstnärerna/kulturutövarna och konstområdenas villkor.

3.5 Centrumbildningarna i den nationella kulturpolitiken

Centrumbildningarna har allt sedan deras tillkomst varit organisationer som påverkat och påverkas av den offentliga kulturpolitiken i huvudsak på statlig nivå men under 2010-talet har den regionala nivån ökat i betydelse.

”Centrumbildningarna och deras arbetssätt var en tydlig inspiration för den nya kulturpolitiken. Med sin öppenhet och betoning av kommunikation och sitt sökande efter nya uppgifter för konstnärerna och nya områden där konstnärer kan användas...”¹³

I rapporten ”Nya landskap” listas 15 statliga utredningar och propositioner under perioden 1972–1998¹⁴ som behandlar centrumbildningarna och efter har ett flertal tillkommit. De flesta har behandlat centrumbildningarnas förmedlande uppdrag varav den mest omfattande var den första Forsmanska utredningen ”Arbetet åt konstnärer” SOU 1997:183¹⁵.

I den senaste konstnärspolitiska utredningen Konstnär – oavsett villkor? SOU 2018:23 föreslås ett ökat samarbete mellan centrumbildningarna och regionerna gällande det förmedlande uppdraget och kompetensutveckling, vilket utredningen menar kan främja möjligheterna för att fler konstnärer kan bo och verka i hela landet. I betänkandet föreslås att centrumbildningarnas statliga stöd ska förstärkas med tio miljoner kronor.¹⁶

”Utredningen noterar också att en återkommande kommentar från olika intressenter har varit att en ökning av anslaget till centrumbildningarna skulle ge stor utväxling, eftersom det innebär att en befintlig struktur tas i anspråk snarare än att nya byggs upp. Utredningens principiella uppfattning är att det finns ett positivt värde i att så långt möjligt använda befintliga organisationer för att utveckla nya uppdrag. Det utesluter dock inte att nya uppdrag kan förutsätta nya strukturer.”¹⁷

¹² <http://www.klys.se/om-klys/>

¹³ s. 18 (Nilsson, 2002)

¹⁴ s. 2, (Nilsson, 2002)

¹⁵ (SOU 1997:183, 1997) Anders Forsmans andra utredning var SOU 2003:21 *Konstnärerna och trygghetssystemen*.

¹⁶ s. 156, (SOU 2018:23, 2018)

¹⁷ s. 400, (SOU 2018:23, 2018)

4. Arbetsförmedlande – det arbetsmarknadspolitiska uppdraget

Uppdraget omfattar att förmedla arbetstillfällen och uppdrag samt att bredda arbetsmarknaden och finna nya uppdragsgivare inom och utanför kulturområdet.

4.1 Konstnärspolitiken och kulturarbetsmarknaden

Kulturarbetsmarknadens särskilda villkor har varit och är fortsatt en viktig del av konstnärspolitiken om än inte lika fokuserad idag som under tidigare perioder. Här bör återigen understrykas att i konstnärspolitiken används den breda definitionen av konstnär som inkluderar konstnärligt utövande personer inom alla konstområden.

Övergripande kan två linjer ses för att den konstnärspolitiska målsättningen att skapa sådana villkor för de professionella konstnärerna att de kan basera sin försörjning på ersättning för utfört konstnärligt arbete¹⁸ ska uppfyllas.

Den första är att det finns en fungerande kultursektor offentlig och privat där konstnärer blir anställda eller får uppdrag. För att ytterligare understödja att sektorn fungerar finns statliga stöd via kulturbudgeten för att stärka kulturarbetsmarknaden med stödet för centrumbildningar, allianser, medverkande- och utställningsersättning samt insatser för att stärka upphovsrätten.¹⁹ Den andra linjen är att generellt vidga arbetsmarknaden för konstnärer, det vill säga att konstnärer ska få nya uppdrag och anställningar både i och utanför kultursektorn.

Inom samtliga konstområden finns mellanhänder i form av agenter, producenter, curtorer, gallerister, managers med flera som är en avgörande del av den infrastruktur som möjliggör att konsten når ut. Kultursektorn har under en lång tid enkelt delat upp dessa som varande en del inom den offentligt finansierade kulturen och den andra i den kommersiella. Den här bilden är idag upplöst av många anledningar. En avgörande förändring av kulturarbetsmarknaden är att konstnärer oavsett konstform idag till stora delar verkar som kombinatorer, det vill säga att man både är arbetstagare och näringsidkare. Många använder enskild firma men det blir även allt vanligare med aktiebolag.

4.2 Centrumbildningarnas förmedling

Centrumbildningarna arbetar med det arbetsförmedlande uppdraget utifrån sin konststarts möjligheter och i anpassning till andra befintliga strukturer. Uppdraget hanteras på delvis olika sätt genom:

- Direkt förmedling
- Indirekt förmedling
- Vidga arbetsmarknaden/marknaden

Grunden i samtliga centrumbildningars arbetsförmedlande/uppdragsförmedlande uppdrag är att förmedlingen är kostnadsfri för medlemmarna i likhet med offentligt finansierad arbetsförmedling som hanteras av Arbetsförmedlingen. Det betyder också att oavsett

¹⁸ s. 32 (Prop. 1996/97:3, 1996)

¹⁹ s. 98 (Prop. 2019/20:01, 2019)

hur mycket centrumbildningen förmedlar i antal arbetstillfällen eller oavsett hur omfattande kontraktens värden är så förmeras generellt inte centrumbildningens ekonomi. Om förmedlingen av de enskilda uppdragen skulle påläggas en kostnad för medlemmarna så blir de en konkurrent till privata agenter, förlag och produktionsbolag men med snedvridna förutsättningar. Vissa centrumbildningar kan belägga arrangörerna med en avgift vid förmedlingen och därmed även öka sina intäkter.

Staten finansierar via Kulturrådet centrumbildningarna för sitt arbetsförmedlande uppdrag. Argumenten från regeringens sida har varit att den särskilda arbetsmarknad/marknad och de speciella villkor som gäller inom områdena är så specifika att Arbetsförmedlingen och dess enhet AF Kultur och media inte räcker till. Centrumbildningarna ses som ett komplement då de med sina vidare ramar även kan förmedla till uppdragstagare och grupper, förmedla på konstnärlig grund och med konstnärligt urval, samt utveckla nya projekt för att vidga arbetsmöjligheterna. Grundläggande är att det statliga stödet till förmedlingen sker gentemot de kulturpolitiska målen inte de arbetsmarknadspolitiska.

”Den nära kopplingen mellan de kulturpolitiska målen och strävandena och förmedlingsverksamheten är betydelsefull för att centrumbildningarna varit så framgångsrika i sina kontaktskapande åtgärder mot arrangörer.”²⁰

Det indirekta förmedlandet sker exempelvis via mässor och utbudsdagar, över internet med digitala portfolios eller via kansliet. Förmedlandet kan resultera i en beställning som kan ske direkt eller efter lång tid och det är svårt att exakt avgöra vilka faktorer som varit avgörande då information om konstnärskapet eller gruppen kan komma från olika håll. Förmedlandet är ofta inte exklusivt utan information om exempelvis en föreställning kan komma från både centrumbildningen och aktören.

De förmedlade uppdragen varierar kraftigt i tidslängd och ekonomisk omfattning. En allt ökande del av förmedlingen är gentemot skolor och inom ramen för Skapande skola.

4.3 Arbetsförmedlingen Kultur och media

Redan på 1940-talet fanns en särskilt anpassad service inom den offentliga arbetsförmedlingen för kulturarbetsmarknaden. Historiken och de flertal utredningar, promemorior och propositioner som legat till grund för utvecklingen fram till slutet av 1990-talet finns beskriven i betänkandet *Arbete åt konstnärer* SOU 1997:183. Genom ett flertal omorganisationer har den nuvarande enheten AF Kultur och media formats. Centrumbildningarna representeras av en gemensamt utsedd representant i Arbetsförmedlingens Råd för kulturarbetsmarknaden. Ett flertal centrumbildningar är även representerade i de branschgrupper som Af Kultur och media organiserat för att ha en närmare dialog med de olika områdena.

Framtiden för enheten AF Kultur och media och dess uppgifter inom Arbetsförmedlingen och den reformering som myndigheten nu genomgår är idag inte klargjord.

20 s. 104 (SOU 1997:183, 1997)

5. Främjande – det kulturpolitiska uppdraget

Uppdraget omfattar att främja ökade kontakter mellan medlemmar och publik, skapa intresse för de olika verksamheterna samt omvärldsbevakning.

5.1 En röst för medlemmarna – att främja medlemmarnas villkor

För samtliga centrumbildningar är att främja villkoren för medlemmarna och det konstområde som man arbetar inom av stor vikt. Hur uppdragen utformas och tolkas kan skilja sig åt då vissa fokuserar på att verka för verksamhetsnära förändringar och andra vill vara en röst i mer omfattande kulturpolitiska frågor. Tolkningen som den enskilda centrumbildningen gör är beroende av många faktorer, bland annat av hur många andra organisationer som talar för området men även av styrelsen eller verksamhetsledarens intressen.

I samband med vårens coronapandemi har myndigheter på olika nivåer vänt sig till centrumbildningarna för att få kunskap om medlemmarnas situation, vilket visar att de har en viktig och etablerad funktion av att företräda delar av den fria sektorn inom konstområdena.

5.2 Öka kontakterna mellan medlemmarna och publiken

Indirekt kan man säga att all verksamhet i centrumbildningarna i slutändan handlar om att möjliggöra och öka kontakterna mellan medlemmarnas konstnärliga verksamhet och publiken. Det görs via förmedling, utbudsdagar, deltagande i mässor nationellt och internationellt men även genom att på olika sätt stödja förutsättningar för produktion. Därutöver arbetar vissa centrumbildningar även med att skapa och visa utställningar samt visa sceniska föreställningar i egna lokaler.

5.3 Omvärldsbevakning

All verksamhet behöver ett visst mått av omvärldsbevakning, nationell och internationell. Centrumbildningarnas medlemmar är frilansare vilket gör att centrumbildningarna får en roll som annars arbetsgivare har. Omvärldsbevakningen sker ofta i samverkan med respektive fack och förbund.

Vissa centrumbildningar är själva knutna till internationella strukturer medan andra är knutna genom sina förbund.

6. Medlemsnytta

Inom begreppet medlemsnytta samlas information, rådgivning, kompetensutveckling med mera, men även verksamhet för att skapa sociala sammanhang och nätverk för och mellan medlemmar.

6.1 Information och rådgivning

Samtliga centrumbildningar arbetar med kontinuerlig information till sina medlemmar via digitala informationsbrev och flertalet har även ett omfattande antal externa intressenter och arrangörer som erhåller kontinuerlig digital information.

Sambandet mellan centrumbildningen och fack och förbund är inom området medlemsnytta av stor vikt då de har resurser och kompetens som kompletterar. Centrumbildningarnas rådgivning rör konkreta områden relaterade till den konstnärliga verksamheten i bred bemärkelse. En rådgivning som sker både generellt och exempelvis i form av mallar för kontrakt och policies men också individuellt.

6.2 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling arrangeras av samtliga centrumbildningar och sker i ökande antal i samverkan mellan centrumbildningarna samt andra externa parter. Även innan årets pandemi har vissa av organisationerna utvecklat digitala kurser, en form som nu ökar i snabb takt.

Den kompetensutveckling som arrangeras av centrumbildningarna är ofta korta, mycket konkreta kurser. De frilansande medlemmarna i organisationerna har ofta ett helt yrkesliv utanför ramen av tillsvärdare anställningar och fasta arbetsgivare eller uppdragsgivare och därav blir centrumbildningarnas workshoppar och kurser av stor vikt.

6.3 Mötesplats – ett socialt nätverk

Frilansande kulturutövare är utan en fast arbetsplats och eller ensamarbetande. Centrumbildningen blir därför en tillhörighet och medlemskapet ett bevis på detta. Flertalet organisationer ordnar medlemsmöten i olika former som är av vikt för att knyta professionella såväl som sociala kontakter.

7. Rollen som arbetsgivarpart

Riksorganisationerna Danscentrum och Teatercentrum är båda arbetsgivarparter i kollektivavtal för anställda inom den fria dans- respektive teatersektorn. Teatercentrum har enbart teatergrupper, juridiska personer, som medlemmar medan Danscentrum Stockholm har både enskilda personer och juridiska personer som medlemmar, vilket betyder att både möjliga arbetstagare och arbetsgivare återfinns i samma organisation.

Det är ett omfattande åtagande att vara part i ett avtal och företräda arbetsgivarna. Utöver själva avtalsförhandlingarna tillkommer avtal om försäkringar, tjänstepensionsavtal med mera och det idag mycket omfattande fältet av arbetsmiljöfrågor. Organisationerna ska sedan kontinuerligt informera om och stödja sina medlemmar i dessa frågor.

8. Samverkan mellan centrumbildningarna

Centrumbildningar nationellt har ett eget samverkansråd där man tillsammans kan föra dialog med de olika offentliga bidragsgivarna, främst Kulturrådet, och också vara en gemensam röst för sina medlemmar i kulturpolitiska frågor. De har tillsammans exempelvis lämnat in yttranden till statliga utredningar och en gemensam skrivelse till Kulturdepartementet i samband med coronapandemin²¹.

Centrumbildningarna samverkar även i olika konstellationer gällande kompetensutveckling och i projekt för att främja förmedling. Samverkan sker på alla olika nivåer och inom och mellan konstområdena.

Inom scen och musikområdena sker exempelvis samarbeten för att främja turnéer för medlemmarna.

De fyra centrumbildningarna inom bild- och formområdet²² har på initiativ av Konstnärscentrum Öst drivit projektet Konstdepartementet sedan 2019.²³ Boknings- och produktionsplattformen samlar bild- och formkonstnärer för uppdrag i skolor, med modell

från Författarcentrums förmedling, men särskilt format för bild- och formkonstens uttryckssätt och metoder. Projektet har initialt finansierats av Kulturrådet och Stockholms stad. Projektet förmedlar uppdrag och genererar därmed inkomster för medlemmarna. Projektet förmedlar även kunskap om hur man som enskild konstnär kan arbeta med barn och unga i skolan och vad som krävs som uppdragstagare.

Flertalet centrumbildningar i Stockholmsregionen har samlokalisat sina kanslier vilket är ett konkret sätt som möjliggör djupare samverkan. Författarcentrum och Centrum för dramatik utgör tillsammans med sina respektive förbund ett kluster på Drottninggatan, Norrmalm och ett stort antal konstnärorganisationer och centrumbildningarna Illustratörcentrum, Musikcentrum Riks/Öst, Danscentrum Riks och Teatercentrum Östra är lokaliserade till Hornsgatan och STIM-huset på Södermalm, samtliga i Stockholms innerstad.

---

21 (Centrumbildningarna, 2017)

22 Konstnärscentrum nationell, Centrum för fotografi, Konsthantverkscentrum, Illustratörcentrum.

23 <https://www.konstdepartementet.se>

9. Organisationer vars uppdrag är liknande centrumbildningarna

Centrumbildningarna har en stor bredd i sina verksamheter så det är svårt och eventuellt begränsande att enbart peka på några få liknande strukturer och organisationer. I presentationen av de olika centrumbildningarna nedan görs försök att bredda bilden, men det finns några offentligt finansierade verksamheter som tydligt ligger nära och som också påverkat organisationernas roller.

9.1 Regionala konsulenter, länskulturfunktioner och resurscenter

Systemet med länskonstnärer och danskonsulenter började som en försöksverksamhet på 1990-talet med syftet att stärka en infrastruktur och med ett tydligt fokus på barn och unga. Konsulenterna skulle även stärka samspelet mellan amatörer och professionella. Systemet permanentades 1997 och är idag på regional nivå utvecklat i hela landet och inom olika konstområden.

Region Stockholm har inrättat länskulturfunktioner inom sex områden: dans/cirkus, film, bibliotek,

museum, slöjd, musik. Uppdraget är att främja och förmedla kultur och konstområdena och därmed skapa ett rikt kulturutbud i regionen. Fokus ska ligga på kultur- och konst för barn och unga. Länskulturfunktionerna arbetar som en länk mellan kultur- och konstområdena och kommunerna. Förutom den resurs som personalen med sin expertkunskap inom områdena utgör, hanterar de även en subvention för arrangörernas kostnader.²⁴

Ett antal så kallade resurscenter har under senaste tid byggts upp inom bild- och formkonsten. Resurscenter för Konst i Norrbotten²⁵, Konst i Halland²⁶ samt ett antal organisationer i Region Skåne som definieras som resurscenter²⁷. Resurscentren främjar förutsättningarna för konstnärerna genom en bred verksamhet.

Teater-, dans- och musikallianserna är andra instanser som främjar sina anställda vilka är frilansande konstnärliga utövare. De har en omfattande workshop- och kursverksamhet som även är öppen för externa deltagare.

²⁴ <https://www.kultur.sll.se/Om-Lansfunktionerna>

²⁵ <http://www.resurscentrumfor Konst.se>

²⁶ <https://www.konstihalland.se/konstihalland/>

²⁷ <https://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/kulturutveckling/bildkonst-och-form/resurscentrum-och-kollektivverkstader-i-skane/>

10. Finansiering

Centrumbildningarna finansieras i huvudsak av statliga och regionala verksamhets- och projektbidrag samt av medlemsavgifter. Flertalet regionala bidrag ges från Region Skåne, Västra Götalandsregionen och Region Stockholm. Kommunala bidrag erhålles som projektbidrag av i huvudsak storstadskommuner. Över tid är den största förändringen av de offentliga medlen att de regionala verksamhetsbidragen har tillkommit och över tid ökat. Därutöver ökar en projektfinansiering från andra finansiärer och resurser som tillkommer genom samverkansprojekt.

Det statliga stödet till centrumbildningarna har

genom reformer riktade för att stärka förmedlingen utökats vid ett antal tillfällen. Extra medel tillfördes åren 2010 och 2011 om tio miljoner kronor per år för att främja ökad sysselsättning bland kulturskapare samt stärka dynamiken på den delen av arbetsmarknaden.²⁸

Medlemsavgifterna för individuella medlemmar är mellan 240 kr och 550 kr och för grupper 1 500 kr och 6 000 kr. Många medlemmar är anslutna till förbund och centrumbildning vilket gör att de inte anser sig kunna höja medlemsavgifterna då den totala summan blir stor för den enskilda personen. Några centrumbildningar har även rabatt för dubbelanslutna.

---

²⁸ s. 24 (Prop. 2009/10:1, 2009)

11. Den nuvarande kulturpolitiken och centrumbildningarna

11.1 Kulturrådet och centrumbildningarna

Bidragsgivningen från Kulturrådet till centrumbildningarna sker enligt regleringsbrev från budgetpost 1:2 ap.1 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, internationell verksamhet och nationella minoriteters språk och kultur*. Det är ett ramanslag där regeringen inte definierar den exakta summan som ska fördelas till centrumbildningar till skillnad från exempelvis till allianserna (ap.2). Inom anslaget anges ett stort antal andra mottagare förutom centrumbildningarna såsom centrala amatörkulturorganisationer, Folkets Hus och Parker, Bygdegårdarnas Riksförbund, nationella samordnare av fristadssystemet m.fl.²⁹

Medlens fördelning styrs av förordning (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål som har en mycket vid ram då ändamålet enbart definieras som att det ska främja ett kulturutbud av hög kvalitet som bidrar till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen.

Kulturrådet har därför sedan 2018 valt att förtydliga bidragsgivningen genom att utfärda Riktlinjer för statsbidrag till centrumbildningar³⁰. Riktlinjerna uppdaterades senast 2019-09-17.

Kulturrådet fördelade 2020 verksamhetsbidrag till 13 nationella centrumbildningar till en total summa om 26 675 500 kr, se tabell nedan.

2010 fördelade Kulturrådet 24 141 000 kr i verksamhetsbidrag, förutom de tillfälliga utökade medlen

om tio miljoner kr för förmedlande verksamhet som regeringen beslutat om för en tvåårsperiod.³¹

De totala verksamhetsmedlen för centrumbildningar har därmed knappt ökat med inflationen³² under tioårsperioden, och ytterligare två centrumbildningar omfattas av stödet.

11.2 Den regionala kulturpolitiken och centrumbildningarna

Den nationella kulturpolitiken formerar sig utifrån dess reformer men även utifrån allmänna reformer om hur landet ska förvaltas i form av stat, regioner och kommuner. För aktörer som ska tolka och arbeta i förändringarna uppstår nya frågor. Ska den regionala centrumbildningen, eller de regionala medel som den nationella centrumbildningen erhåller regionalt, enbart riktas till konstnärer boende i regionen? Ska verksamheten enbart vara i regionen? Hur ska de förhålla sig till samarbete mellan regioner? Hur ska man förhålla sig till konstnärer boende i andra regioner? Vad är Stockholmsregionens uppdrag att finansiera när en så stor andel av kulturskaparna inom samtliga konstområden bor i regionen? Frågorna är många och svåra inte minst för att centrumbildningarnas regionala organisation dessutom inte omfattar samma uppdelning som det offentliga Sveriges indelning.

Regionerna i Sverige har sedan Kultursamverkansmodellens tillkomst utvecklat sin kulturpolitik i delvis olika riktningar, vilket ju även är en målsättning med modellen. Skillnaderna finns inte enbart i vad man

29 (Regeringen, 2019)

30 (Kulturrådet, 2019)

31 s. 17, (Kulturrådet, 2011)

32 Enligt SCB:s prisomräknare <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/prisomraknaren/> har 24 141 000 kr ett värde om 26 852 370 kr.

väljer att stödja ekonomiskt utan även i hur man organiserar sina förvaltningar, främjande verksamhet och stödordningar. Skillnaderna blir tydliga när man ser på verksamheterna ur centrumbildningarnas synvinkel och då inte bara i hur olika regionerna ser på vad man fördelar stöd till utan även i vilken form. Exempelvis arbetar flera regioner med uppdrag och uppdragsavtal till verksamheter som centrumbildningar. Utvecklingen av olika regionala förhållningssätt kräver att centrumbildningarna har en djup kompetens om de olika regionerna.

Den regionala kulturpolitiska utvecklingen har möjliggjort en utökad verksamhet och ökade bidragsmedel för centrumbildningarna. Exempelvis erhåller nio centrumbildningar verksamhetsbidrag från Region Skåne 2020 och organisationerna ingår i ett antal planerade utvecklingsprojekt.³³

Tabell 1. Centrumbildningar inom kulturområdet, fördelning av verksamhetsbidrag, Statens kulturråd 2017–2020.³⁴

	2017	2018	2019	2020
Musikcentrum Riks	3 425 000	3 435 000	3 485 000	3 400 650
Teatercentrum	2 960 000	2 970 000	3 075 000	2 970 000
Centrum för dramatik	850 000	910 000	960 000	920 700
Centrum för fotografi	1 180 000	1 190 000	1 265 000	1 178 100
Författarcentrum Riks	4 120 000	4 170 000	4 200 000	4 128 300
Konsthantverkscentrum	2 395 000	2 410 000	2 570 000	2 445 300
Seriefrämjandet	250 000	400 000	420 000	396 000
Konstnärscentrum	1 990 000	2 000 000	2 280 000	2 039 400
Danscentrum	3 515 000	3 620 000	3 650 000	3 583 800
FilmCentrum	2 450 000	2 460 000	2 500 000	2 435 400
Översättarcentrum	1 075 000	1 075 000	1 195 000	1 103 850
Manegen	380 000	570 000	650 000	594 000
Illustratörcentrum	1 383 000	1 390 000	1 680 000	1 480 000
Total	25 973 000	26 600 000	27 930 000	26 675 500

33 (Region Skåne, 2020)

34 Kulturrådets webb, beviljade bidrag för respektive år.

12. Region Stockholm och centrumbildningarna

12.1 Region Stockholms bidragsgivning

2017 genomförde Region Stockholm en förändring av sin stödgivning till kulturaktörer. Tidigare var stödet fokuserat till publik verksamhet och i hög grad verksamhet som vände sig till barn och unga. Efter förändringen är den nu mer öppen för olika typer av verksamhet men fortsatt med barn och unga som prioriterad målgrupp. En målsättning med de nya stödordningarna är att öppna upp stöden och därmed att minska styrningen. Centrumbildningarna har nu möjlighet att söka stöd även för sina främjande och förmedlande uppdrag.

Kulturförvaltningen har sedan omformningen av stöden ökat sin bidragsgivning till centrumbildningarna. Förvaltningen genomför enskilda dialogmöten med organisationerna och möten där samtliga centrumbildningar bjudits in.

12.2 Centrumbildningarnas roll i Region Stockholms kulturstrategi

I "Kulturstrategi för Stockholmsregionen" identifieras insatsområdena "Stärka möjligheterna till konstnärlig utveckling" och "Öka tillgängligheten och deltagandet i kulturlivet".³⁵ Centrumbildningarna samlar de professionella utövarna och är en part i arbetet med dessa insatsområden, primärt det första.

Tabell 2. Centrumbildningar inom kulturområdet, verksamhetsstöd 2017–2020, projektbidrag och särskilt stöd pga coronapandemin 2020, Region Stockholm.

	Verksamhetsstöd				Projektbidrag 2020	Särskilt stöd 2020
	2017	2018	2019	2020		
Centrum för dramatik		250 000 kr	200 000 kr	250 000 kr		
Centrum för fotografi	150 000 kr	200 000 kr	150 000 kr	200 000 kr		90 000 kr
Danscentrum Stockholm	200 000 kr	200 000 kr	200 000 kr	250 000 kr	200 000 kr	
Författarcentrum Öst			400 000 kr	400 000 kr	100 000 kr	
Illustratörcentrum				100 000 kr		100 000 kr
Konsthandverkscentrum				150 000 kr	100 000 kr	70 000 kr
Konstnärscentrum Öst	250 000 kr	250 000 kr	250 000 kr	300 000 kr	100 000 kr	150 000 kr
Musikcentrum Öst	200 000 kr	300 000 kr	300 000 kr	350 000 kr	100 000 kr	100 000 kr
Teatercentrum Östra					100 000 kr	
Översättarcentrum						50 000 kr
Summa	800 000 kr	1 200 000 kr	1 500 000 kr	2 000 000 kr	700 000 kr	560 000 kr

35 (Stockholms läns landsting, 2018)

13. Presentation av de centrumbildningar som erhåller stöd av Region Stockholm 2020

Nedan presenteras de centrumbildningar som ingår i undersökningen. Presentationen är inte en komplett redogörelse av varje organisation utan ger en bild av delar av verksamheterna. Presentationen vill ge en övergripande bild av olikheter och likheter.

Fakta är hämtat ur respektive centrumbildnings ansökningshandlingar till Region Stockholm om verksamhetsbidrag 2020 vilka inkluderar årsredovisningar för 2018 och verksamhetsplaner för 2020. Därutöver har årsredovisningar för 2019 inhämtats. Som underlag har även de nationella centrumbildningarnas ansökningshandlingar om verksamhetsbidrag 2021 (ansökningsdatum i augusti 2020) till Kulturrådet använts samt information från centrumbildningarnas webbsidor. Varje centrumbildning har intervjuats och respektive handläggare vid kulturförvaltningen.

Det är av vikt att återigen påtala att i presentationen nedan är vissa organisationer nationella och andra regionala.

13.1 Centrum för dramatik

(nationell organisation)

Konstområde: litteratur

Yrkesområden: yrkesverksam dramatiker eller över-sättare av dramatik. Med dramatiker avses manusförfattare för scen, tv, radio, film och nya medier.

Juridisk form: ideell förening

Bildades 2005, verksamheten startade 2008

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 273

Debutantmedlemmar: 17

Medlemsavgift: 240 kr ordinarie, debutanter 140 kr

Kriterier för medlemskap: Två offentligt framförda helaftonsverk

Debutantmedlemmar: AF Kultur och medias krav för inskrivning

Historik, organisation och kansli

Centrum för dramatik är en av de sist formerade centrumbildningarna.

Organisationen är nationell med en styrelse som enbart består av medlemmar.

Det nationella kansliet ligger på Drottninggatan 85 i Strindbergshuset på Norrmalm i Stockholm. Dramatikerförbundet har lokaler i samma byggnad och Sveriges Författarförbund ligger bara något kvarter bort på samma gata tillsammans med det nyligen omlokaliserade Författarcentrum.

Kansliet består av två anställda i Stockholm, en verksamhetsledare och en förmedlare/assistent. Organisationen har ett regionalt kontor i Region Syd med en verksamhetsledare placerad i Malmö som även arbetar med Västra Götalandsregionen.

Medlemmar

Medlemskraven är höga och generellt debuterar dramatiker sent och kan verka vid hög ålder. För att överbrygga det ofta långa klivet mellan en manusutbildning och att bli etablerad så har organisationen infört ett medlemskap för debutanter.

Centrum för dramatik menar själva att de organiserar ungefär 50 procent av de professionellt verksamma manusförfattarna i landet. Enligt kansliet är en majoritet, cirka 60–70 procent av medlemmarna boende i Stockholmsområdet.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 2 226 282 kr

Övriga intäkter 2019: 84 527 kr

Resultat 2019: 28 530 kr, 2018: 73 500 kr

Rörelsekostnader 2019: 2 282 279 kr

Av övriga intäkter är 55 100 kr medlemsavgifter. Centrum för dramatik har i jämförelse med de andra centrumbildningarna en mindre omsättning och bidragsnivån från Kulturrådet är bland de lägre. För att utveckla verksamheten söker de kontinuerligt projektbidrag.

Den förmedling som centrumbildningen gör kan för konstnären innebära omfattande uppdrag till stora värden, vilket inte avspeglas i organisationens ekonomi.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Centrum för dramatik erhöll verksamhetsbidrag 2018 för första gången.

Verksamhetsbidrag 2020: 250 000 kr.

Kulturrådet

Verksamhetsbidrag 2020: 920 700 kr.

Bidrag från andra regioner

Centrum för dramatik Syd erhöll 350 000 kr i verksamhetsbidrag för 2020 från Region Skåne. Stöd har även erhållits från Västra Götalandsregionen.

Kommunala bidrag

Malmö Stad 2020: projektbidrag om 30 000 kr.

Verksamhet

Centrum för dramatik förmedlar kontakt och uppdrag till manusförfattare/dramatiker och översättare av dramatik till en bred grupp av uppdragsgivare som skolor, bibliotek, dataspel, event, reklambyråer, museer, tv-bolag, media och teatrar.

Förmedlingen är ofta indirekt och kan ge resultat efter lång tid. Då många uppdrag genomförs med uppdragsgivare som är privata bolag och/eller internationellt verksamma är avtal inte offentlig handling.

Förmedling sker genom presentation av dramatiker på hemsida med digitala hänvisningar till respektive

dramatikers egna sidor. Den digitala pjäsbanken DramaDirekt³⁶ som drivs av Sveriges Dramatikerförbund med stöd av Kulturrådet kompletterar utbudet. Organisationen deltar även aktivt i olika utbudsdagar, skapar mötestillfällen med arrangörer och deltar i konferenser.

Manustimmen är ett skolprojekt där centrumbildningen förmedlar skolbesök av manusförfattare för att öka kunskapen om dramatiskt berättande och inspirera till eget skrivande. Organisationen har genom projektbidrag i Syd och Väst utvecklat verksamheten i flera olika försöksprojekt. Ett samarbete har genomförts med kulturarvssektorn i Skåne³⁷ som bland annat lett till projektet Kontext – att låta tingen tala!³⁸. Projekt drivs nu av Hembygdsrörelsen i Skåne i samarbete med Centrum för dramatik. I Väst har man arbetat i samverkan med kulturella och kreativa näringar med bland andra Lindholmens Science Park och Manusfabriken³⁹.

Internationellt

Den internationella verksamheten gällande nätverk och omvärldsanalys hanteras av Dramatikerförbundet.

Samverkan

Centrumbildningen har en nära koppling till intresseföreningen Dramatikerförbundet som omfattar samma yrkesgrupper, vilket gör att många medlemmar är dubbelanslutna. Dramatikerförbundet främjar sina medlemmars villkor genom juridisk och ekonomisk rådgivning, bevakning av kultur- och näringspolitik, upphovsrättsfrågor, samarbeten och nätverkande.

Samarbetet mellan förbundet och centrumbildningen beskrivs bland annat genom att när Centrum för dramatik förmedlar vad man benämner som kärnuppdrag, det vill säga ett manusuppdrag för en teater eller film så överlämnas frågan om avtal till Dramatikerförbundet. Då görs komplicerade avtal till ofta stora ekonomiska värden där medlemmen behöver stöd av juridisk kompetens. Centrumbildningen hanterar själv enklare avtal när de förmedlar uppdrag till skolor.

Informationsflödet mellan organisationerna är omfattande och tillför viktiga resurser för medlemmarna samt tillser att arbetsmarknaden/uppdragsmarknaden har en jämvikt i parternas styrka och att arvodesnivåer hålls uppe.

36 www.dramadirekt.se

37 <http://manusforfattare.nu/kulturarv/>

38 <http://manusforfattare.nu/kulturarv/kontext-att-lata-tingen-tala/>

39 <https://film.lindholmen.se/nyheter/missa-inte-audiovisual-days-14-15-november>

Centrum för dramatik är medlemmar i och har en styrelseledamot i Scensverige – Swedish ITI.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Inom ordområdet finns en omfattande näringsverksamhet med förlag som i vissa fall även arbetar med förmedling av manusförfattare och ett fåtal agenter som arbetar med manusförfattare.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Centrumbildningens medlemmar har ett stort behov av rådgivning runt olika stöd i samband med pandemin. Centrum för dramatik ser även ett behov och möjlighet till kompetensutveckling under en lång period, vilket de nu har svårt att möta på grund av verksamhetens begränsade resurser. Deras analys är att medlemmarnas problematik till stor del kommer framöver då det kommer att ligga en stor eftersläpning i uppdrag, som skjuts upp eller inte genomförs. Här finns en stor oro speciellt för scendramatikerna. Dramatiker har i princip aldrig en tillsvidare anställning och ett flertal bedriver sin verksamhet genom enskild firma vilket gör att de hittills inte kan ta del av merparten av de nuvarande offentliga krisstöden eller a-kassa.

Analys/Sammanfattning

Centrum för dramatik är en av de sista centrumbildningarna som bildats. Det fanns från olika håll ett visst motstånd mot att en ny centrumbildning tillkom i en tid när budgetramarna för Kulturrådets stöd till centrumbildningar inte utökades utan krävde omfördelningar inom ram. Inom litteraturområdet jämförs de med Författarcentrum vilket gör att förväntningarna på verksamheten är höga från medlemmarna.

Centrumbildningens medlemsantal är relativt litet i jämförelse med andra men ska då relateras till det totala antalet yrkesverksamma inom gruppen dramatiker. Dramatikers verk kan ses som en egen slutgiltig produkt i sig, den dramatiska texten, pjäsen/manuset/librettot, som eget litterärt verk. Men när den framförs oavsett format krävs ett stort antal tillkommande konstnärligt verksamma personer, en produktion bestående av olika yrkesgrupper samt fasta produktionsresurser. Dramatiker är en konstnärlig yrkesgrupp vars verk är en nödvändig grund för den i slutändan framförda produktionen. Här finns paralleller till andra upphovspersoner som koreografer eller kompositörer vars antal i professionellt yrkesverksamma är färre än exempelvis författare eller bildkonstnärer men vars verk generellt sätt behöver en större apparat för att framföras.

Enligt centrumbildningen själv finns det idag en tydligare uppdelning mellan skönlitterära författare och dramatiker. Fältet för dramatiker är vidgat till fler format och nya sammanhang vilket även tycks leda till en specialisering, även om det självklart fortfarande finns personer som verkar både som författare och dramatiker.

Framtid/utmaningar

Dramatikers yrkesområde har utvidgats markant under 2000-talet. Antalet medier ökar i format och antal. En stor arbetsmarknad är en ökande tv-produktion men även ett ökande fokus på ”berättelsen” i nya format och sammanhang som exempelvis inom spel och kulturarvsområdet.

Dramatiker arbetar i ett allt bredare fält men sorteras kulturpolitiskt ofta in i området teater eller litteratur. Inom kulturpolitiken hanteras film, tv och media ofta i andra spår vilket kan göra att Centrum för dramatik och dess medlemmar inte omfattas med hela sin bredd. Än svårare blir det att även omfatta de medlemmars uppdrag som hamnar inom kulturella och kreativa näringar.

I perspektiv av beställare/uppdragsgivare i skolorna så finns inte sällan en snäv förståelse av vad en dramatiker arbetar med. De flesta kopplar nog till en person som skriver för teatern så det krävs omfattande information för att synliggöra den bredd där dramatik/dramaturgi används idag. Utöver självklara områden som teater, film, tv, spel med mera kan en dramatikers kompetens ge fördjupad kunskap in i området media- och informationskunskap (MIK).

Steket från manusutbildningarna till att etablera sig som dramatiker oavsett medium är stort och här finns ett utrymme för både kompetensutbildningar och rådgivning.

13.2 Centrum för fotografi

(nationell organisation)

Konstområde: bild och form

Yrkesområden: fotografer, bildredaktörer, fotohistoriker, curatorer och andra yrkesgrupper inom fältet fotografisk bild, även studenter på eftergymnasial utbildning kan bli medlemmar

Juridisk form: ekonomisk förening

Bildades 1999

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 438

Medlemsavgift: 400 kr per år, för studerande 200 kr per år

Kriterier för medlemskap: Organisationen anger inga formella regler för medlemskap utan ansökan om medlemskap avgörs av kansliet.

Historik och organisation

Fotograficentrum (1974–1998) var en av de tidiga centrumbildningarna och hade ett fokus på dokumentärfotografer. Organisationen ombildades och ändrade även konstnärlig inriktning till den idag än verksamma organisationen Index – The Swedish Contemporary Art Foundation⁴⁰. Index definieras inte längre som en centrumbildning. Den nuvarande organisationen Centrum för fotografi bildades 1999 på initiativ av bland annat Svenska Fotografers förbund och är en nationell organisation utan regionala organisationer.

Styrelse består av sex personer där en person är yrkesverksam fotograf, två är fotografer men även verksamma vid högskolor, en fotohistoriker och två curatorer (varav en även är verksam som jurist).

Centrum för fotografi:s lokaler ligger på Tjärhovsgatan 44, Södermalm i Stockholm. Huset ägs och förvaltas av kulturföreningen Kapsylen i vilken centrumbildningen även är medlem. Lokalerna består av kansli och utställningslokal som delas med utställningsgruppen Studio 44.

Kansliet har idag två heltidstjänster som delas av tre personer. Verksamhetschefen är nyanställd och benämns även som curator. Tjänsten är sedan 2019 omgjord till en visstidsanställning om fyra år med möjlighet till förlängning om tre år.

Organisationen har påbörjat en omorganisation sedan 2019 för att i ökande omfattning uppfylla sitt nationella uppdrag.

Medlemmar

Huvudparten av medlemmarna är fotografer och definierar sig enligt kansliet som verksamma inom området konstnärligt fotografi och dokumentärfoto. Organisationens medlemmar har ett stort intresse kring fotoboken som form för att förmedla sitt konstnärskap. Inom området pekar man på ett skifte med det postmoderna fotografiets inträde, ett skifte som starkt påverkat organisationen.

Utbildningsbakgrunden varierar i stort men även i förhållande till ålder. Många är autodidakter medan andra har en utbildning från Biskops Arnö/Nordens fotoskola, gamla Fotohögskolan eller Valand.

Könsfördelningen har historiskt varit ojämn bland

medlemmarna men är idag cirka 50 procent kvinnor och 50 procent män och medelåldern är relativt hög.

Många medlemmar som är fotografer har ett så kallat brödjobb vid sidan av för sin försörjning.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 1 684 254 kr

Övriga intäkter 2019: 558 535 kr

Resultat 2019: 8 034 kr, 2018: 136 069 kr

Rörelsekostnader 2019: 2 235 000 kr

Av övriga intäkter är 137 400 kr medlemsavgifter och resterande är intäkter från försäljning. Kurser som arrangeras är ibland avgiftsbelagda men då enbart för att finansiera kostnader i samband med verksamheten. Bokförsäljningen ger en viss intäkt men kräver även administration.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Centrum för fotografi har sedan 2016 erhållit verksamhetsbidrag från Region Stockholm för sin publika utställningsverksamhet. Bidraget sänktes 2018 då förvaltningen ansåg att det fanns vissa administrativa brister, något som nu förbättrats och bidraget därefter ökats.

Verksamhetsbidrag 2020: 200 000 kr.

Särskilt stöd på grund av coronapandemin 2020: 90 000 kr

Kulturrådet

Verksamhetsbidrag 2020: 1 178 100 kr.

Kommunala bidrag

Stockholm stad: Centrum för fotografi erhåller kontinuerligt verksamhetsbidrag från Kulturförvaltningen för sin publika verksamhet.

2020 beviljades Centrum för fotografi 200 000 kr i verksamhetsbidrag.

Centrum för fotografi har inte medel från någon annan region eller kommun.

Verksamhet

Centrum för fotografis verksamhet är centrerad kring utställningslokalerna på Södermalm i Stockholm. I lokalerna visas utställningar och en omfattande programverksamhet arrangeras. Organisationen verkar brett för att främja den fotografiska bildens roll.

40 <http://indexfoundation.se/about>

Under 2019 genomförde Centrum för fotografi sammanlagt 42 programpunkter och 6 utställningar med ett sammanlagt besökarantal på 6 850 personer.⁴¹

Utställningslokalerna delas med en annan utställningsverksamhet vilket gör att centrumbildningen har tillgång till lokalerna halva året.

Alla medlemmar listas på organisationens webbsida med namn och direkthänvisning till respektive persons hemsida och bostadsort. En utökad digital kommunikation och synlighet för medlemmarna sker via Facebook och Instagram.

Centrum för fotografi genomför kompetenshöjande kurser för medlemmarna inom konstområdet men även det administrativa området samt för att öka medlemmarnas digitala kompetens. Vissa utbildningar sker i samverkan med de andra centrumbildningarna inom bild- och formområdet.

Centrum för fotografi medverkar i det nystartade projektet Konstdepartementet som drivs i samverkan med Konstnärscentrum Öst, Konsthantverkscentrum och Illustratörcentrum. Konstdepartementet är en digital boknings- och produktionsplattform av bild- och formkonstnärer för skolan, *se vidare kapitel 8*.

Centrum för fotografi är drivande i Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige. Nätverket driver bland annat frågan om ett nationellt museum för fotografi.

Internationellt

Centrum för fotografi är sedan 2011 engagerade i det nordiska nätverket, Nordic Photography Network.

Samverkan

Centrum för fotografi samverkar med Svenska fotografers förbund och KRO för att främja förutsättningarna för området i stort. Upphovsrättsliga frågor och insamling av upphovsrättsliga ersättningar hanteras av Föreningen Bildupphovsrätt.

Centrum för fotografi samverkar med högskolor med kopplingar till fotografi och konstnärlig forskning som Valand, Stockholms universitet och Konstfack.

Centrumbildningen är en samarbetspartner till Landskrona fotofestival och representerade i AF Kultur och medias branschgrupp för bild och form.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Förmedling av foto sker via ett stort antal olika typer av organisationer och företag såsom agenturer, konstgallerier med flera, vilket skiljer sig åt beroende på

vilken genre som fotot tillhör men även starkt kopplat till fotografens egna val av tillhörighet.

För utställningsverksamhet så finns det nationellt ett stort antal konsthallar, museer och gallerier som delvis ställer ut fotografi varav ett mindre antal enbart fokuserar på foto.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Organisationens egen utställningsverksamhet har skjutits på framtiden och all publik verksamhet har under våren 2020 stoppats i sin vanliga form och istället, om möjligt, överförs till digitala format. Kansliet ser ett ökat behov av information till medlemmarna om olika ekonomiska stöd som tillförts inom kultur- och näringspolitiken men även om de förändringar som gjorts i de sociala trygghetssystemen. Det finns från medlemmarna ett stort socialt behov av kontakt i en period av stor oro.

Analys/sammanfattning

Organisationen presenterar sina medlemmar på olika sätt i olika sammanhang. Ibland anger man att man är en medlemsorganisation för yrkesverksamma fotografer och i andra sammanhang att man är en intresse- och medlemsorganisation för fotografer och andra yrkesgrupper verksamma inom fotografi. Centrum för fotografis regler för medlemskap tillsammans med en verksamhet centrerad runt en publik gör att de särskiljer sig från andra centrumbildningar. Den här bilden blir än mer tydlig då de nu även valt att anställa en verksamhetsledare som också har titeln curator på en visstidsanställning.

Den höga medelåldern i föreningen avspeglar möjligheterna att vara verksam inom området fotografi även i hög ålder. De generösa reglerna för medlemskap kan även vara en anledning till att man stannar kvar i föreningen och att den mer ses som en allmän intresseförening för fotografi, centrerad runt en utställningslokal med ett program med föreläsningar.

Framtid/utmaningar

Centrum för fotografi är för många medlemmar en central utställningsplats i Stockholms innerstad med en omfattande programverksamhet. Det är för många fotografer en av få möjliga arenor att visa sitt konstnärskap och därför av hög prioritet för verksamheten. Organisationen har nu ett behov av att tydligare arbeta nationellt och regionalt i Stockholmsregionen utanför

41 s. 7 (Centrum för fotografi, 2020)

Stockholms innerstad men även i andra regioner. Det är då en utmaning för organisationen att förändra och lägga till verksamhet utan att en stor del av medlemmarna anser att man tar bort fokus på det som de uppfattat som centralt, nämligen att vara ett galleri. Det är också en utmaning resursmässigt att utöka verksamheten utifrån det fåtalet anställda.

Centrum för fotografi arbetar för att utvidga möjligheterna för sina medlemmar att ställa ut genom att samverka med konsthallar och kulturhus i Stockholmsregionen men även nationellt. Här finns stora möjligheter till en positiv utveckling då den publika efterfrågan av fotokonst ökar. Den nuvarande verksamhetsledaren har yrkeserfarenhet från att leda en konsthall i kommunal regi i en kranskommun till Stockholm vilket är en viktig kompetens för att konstruktivt skapa samverkan mellan centrumbildningen och offentliga institutioner.

13.3 Danscentrum Stockholm

Konstområde: dans och konstnärligt angränsande sceniska uttryck som mim, cirkus, performance

Yrkesområden: dansare eller angränsande, producerande dans eller angränsande

Juridisk form: ideell förening

Bildades 1971

Enskilda, juridiska, stöd- och hedersmedlemmar

Antal medlemmar: 221, varav 182 enskilda medlemmar, 39 juridiska medlemmar, 2 stödmedlemmar och 5 hedersmedlemmar (Riksorganisationen: 557 medlemmar)

Medlemsavgift: enskilda medlemmar 350 kr, juridisk medlem 1 500 kr, stödmedlem 200 kr.

Kriterier för medlemskap enskild medlem: minst tre års yrkesutbildning inom dans, mim, nycirkus, performance eller att sökande kan styrka professionell verksamhet inom dans eller konstnärligt angränsande scenuttryck med fokus på scenkonst under de senaste två åren.

Kriterier för medlemskap juridisk medlem: juridisk person som har som huvudsyssla att producera dans eller konstnärligt angränsande scenuttryck om den konstnärliga ledningen uppfyller kriterierna för enskilt medlemskap de senaste två åren. Medlem ska följa de avtal som föreningen ingår och juridisk person som påtar sig arbetsgivaransvar ska följa de kollektivavtal som Danscentrums riksorganisation tecknar. Genom

kollektivavtalet förbinder man sig även till avtalsförsäkringar och avtalspensioner.⁴²

Organisation

Danscentrum bildades 1971. Vid bildandet av riksorganisationen Danscentrum, 2004, bytte organisationen namn till Danscentrum Stockholm. Riksorganisationens medlemmar är förutom Danscentrum Stockholm, Danscentrum Syd (1991,) Danscentrum Väst (1992) och Danscentrum Norr (1999).

Riksorganisationens styrelse består av en representant vardera från de regionala organisationerna därutöver en oberoende ordförande.

Riksorganisationen har förutom en arbetande ordförande ett eget kansli med en anställd verksamhetsledare. Kansliet är lokaliserat till STIM-huset på Hornsgatan i Stockholm och därmed samlokalisat med ett flertal konstnårsorganisationer och centrumbildningar, men inte med Danscentrum Stockholm.

Riksorganisationen driver kultur- och konstnärspolitiska frågor och fördelar de statliga medlen.

Riksorganisationen Danscentrum betecknar sig som en branschorganisation och en centrumbildning.

Riksorganisationen är arbetsgivarpart och tecknar kollektivavtal med Teaterförbundet inom den fria danssektorn. Danscentrum riks är en av ägarna till Dansalliansen AB samt Stiftelsen Dansens Hus. Riksorganisationen representerar den fria danssektorn i ett stort antal andra intresseorganisationer och sammanhang nationellt och internationellt.

Då riksorganisationen har anställda och bedriver verksamhet fördelas inte samtliga statliga medel vidare till de regionala organisationerna.

Danscentrum Stockholm har under de senaste åren varit drivande i en översyn av arbetsfördelning och organisation av riksorganisationen och dess regionala medlemmar. Arbetet har resulterat i att riksorganisationens arbete ska förtydligas och att mer samverkan ska ske genom olika arbetsgrupper bestående av de regionala medlemmarna.

Danscentrum Stockholm omfattar Dalarna, Gävleborg, Uppsala, Stockholm, Västmanland, Sörmland, Örebro, Värmland, Östergötland och Gotland.

Danscentrum Stockholm är liksom de andra regionala organisationerna inom Danscentrum en fristående organisation med egen styrelse, kansli och verksamhet. Styrelsen består av åtta ledamöter varav fyra är verksamma som danskonstnärer. Organisationens

42 http://www.danscentrumstockholm.se/?page_id=2394

lokaler har varit samlade på Jungfrugatan 7 i Stockholm, se mer nedan.

Medlemmar

Medlemmarna är i huvudsak frilansande dansare och koreografer samt fria dansgrupper men även verksamma inom cirkus, mim och performance.⁴³ Organisationen vill möjliggöra medlemskap för alla som professionellt arbetar inom rörelsebaserad scenkonst oavsett uttryck. Huvudparten av medlemmar kan sägas verka inom den samtida dansen som har ett brett spektrum av olika uttryck.

Danscentrum Stockholm representerar, trots sitt namn, medlemmar i en stor del av Mellansverige men organisationen anger själva att flertalet utövare är verksamma i Stockholmsområdet. Konstområdet dans domineras av kvinnliga utövare vilket avspeglas i organisationens medlemmar.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 2 905 900 kr

Övriga intäkter 2019: 892 193 kr

Resultat 2019: - 566 548 kr, 2018: 219 665 kr

Rörelsekostnader 2019: 4 361 390 kr

Av övriga intäkter är 100 100 kr medlemsavgifter. Andra övriga intäkter är bland annat studiohyror och avgifter för daglig träning, träningskort. Lokalkostnaderna är höga men lokalerna är också en av de viktigaste resurserna för medlemmarna.

Danscentrum Stockholm är en av de fåtal centrumbildningar som erhåller kommunalt verksamhetsbidrag utöver regionalt och statligt. De söker och erhåller även kontinuerligt projektbidrag från Kulturrådet, Region Stockholm och Stockholm stad.

Danscentrum Stockholm hade 2015 ett stort negativt resultat i förhållande till omsättningen vilket man åren efter har reglerat. För 2019 visar man återigen ett negativt resultat som är än större.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Verksamhetsbidrag 2020: 250 000 kr

Projektbidrag 2020: 200 000 kr Danskvarter fas 3

Kulturrådet

Riksorganisationen Danscentrum 2020: 3 583 800 kr,

varav Danscentrum Stockholm erhöll 1 150 000 kr samt 575 000 kr för verksamheten Daglig träning.

Kommunala bidrag

Stockholm stad: Kulturstöd 250 000 kr

150 000 kr tillfälligt stöd för intäktsbortfall 2020

100 000 kr projektbidrag Dansmässan,

beslut september 2019

Verksamhet

Verksamheten Daglig träning genomförs varje förmiddag; 2019 vid 167 tillfällen med 42 olika coacher och med 2 036 deltagare.⁴⁴

Förutom den dagliga träningen anordnas en omfattande kompetensutveckling i form av workshoppar/kurser med koreografer och coacher i specifika tekniker.

Från eftermiddag och fram till kl. 22.00 används studios av medlemmar eller hyrs ut externt för repetitioner av dansproduktioner eller för arbete med nya produktioner. Lokalerna används även för auditions både av medlemmar och externa producenter.

I lokalerna visas även föreställningar för extern publik.

Danscentrum Stockholm arrangerar årligen Dansmässan som visar hela och delar av produktioner för arrangörer. Ett antal samtal om branschrelevanta frågor genomförs under dagarna. Organisationen har även i samarbete med MDT i Stockholm genomfört en konferens 2019.

Det arbetsförmedlande uppdraget hanteras bland annat genom organisationens medverkan i olika nätverk som Dansistan samt Dansmässan.

Daglig träning och workshoppar med olika koreografer är en viktig arbetsförmedlande mötesplats för dansare.

Viss medlemservice ges i form av rådgivning för producerande medlemmar och via nyhetsbrev.

Kontraktet på Danscentrum Stockholms lokaler på Jungfrugatan i Stockholms innerstad upphör sista december 2021. Lokalerna omfattar kansli och två studios, varav den stora är 300 kvadratmeter, med omklädningsrum. Lokalerna har på olika sätt belastat organisationen med problem under lång tid. Dialogen med den privata fastighetsvärden har varit komplicerad, lokalskador inklusive översvämningar har uppstått och därmed efterföljande rättsliga processer.

För närvarande har verksamheten tillgång till den

43 IDC Syd och DC Norr kan även danspedagoger vara medlemmar.

44 (Danscentrum Stockholm, 2020)

stora studion på Jungfrugatan och kontor samt två studios på Dansens Hus. Dansens Hus ska genomgå en större renovering så Danscentrum Stockholm behöver lämna lokalerna 31 december 2021.

Danscentrum arbetar med frågan om nya lokaler och driver sedan 2017 projektet Danskvarteret. Projektet omfattar lokaler för centrubildningen inklusive repetitionslokaler, en mellanstor scen men även lokaler för andra verksamheter inom dansområdet. För närvarande finns förstudier om en placering i Slakthusområdet i samarbete med fastighetsbolaget Atrium Ljungberg.

Eventuellt kommer en c/o period för verksamheten som säkerställs i samverkan med Dansens Hus/Dansklotet och MDT.

Internationellt

Riksorganisationen Danscentrum samordnar det svenska deltagandet vid den internationella dansmässan Tanzmesse i Düsseldorf som arrangeras årligen i samverkan med Konstnärdsnämndens internationella program för dans och Kulturrådet.

En viss nordisk samverkan sker inom ramen för daglig träning.

Samverkan

Ett projekt för att stimulera turnésamverkan genomförs med Teatercentrum, Manegen, Riksteatern Östergötland.

Kompetensutveckling i form av workshoppar sker i samverkan med Dansalliansen.

Danscentrum Stockholm är representerade i programrådet för Dansistan.

Den dagliga träningen samordnas med Balettakademien i Stockholm.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Förmedling av fria koreografer och grupper dansföreställningar sker direkt av grupperna/producenterna men förmedlas även av regionala danskonsulenter, Riksteaterkonsulenter, Riksteaterns dansavdelning, Dansnät Sverige, och organisationer som Dansistan i Stockholmsregionen eller andra liknande strukturer i andra regioner.

Produktionsplatser för dans finns i Stockholmsregionen på bland annat SITE/Konstverket i Farsta, C.off på Ruddammen/Östermalm, Skeppsholmsstudion och Dansklotet på Dansens Hus.

Dansalliansen ordnar kontinuerligt workshoppar och fortbildning för dansare.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Danscentrum Stockholm ställde in verksamheten daglig träning från april till och med mitten av maj på grund av pandemin. Därefter har viss träning i mindre grupper möjliggjorts, delvis utomhus. Planerade workshoppar har ställts in eller skjutits upp. De inställda verksamheterna leder till ett betydande intäktsbortfall för organisationen.

Sommarresidens har genomförts i samverkan med Dansens Hus.

Analys/sammanfattning

Danscentrum Stockholm har ingen egen verksamhet utanför Stockholm stad/kommun trots sitt geografiska upptagningsområde som är omfattande.

Att den egna verksamheten är så centrerad till Stockholm menar organisationen är på grund av att en absolut majoritet av medlemmarna är boende i området.

Det utominstitutionella dansområdet har under en lång tid etablerat en omfattande föreställningsverksamhet för barn och unga, vilket har möjliggjort inte enbart en intressant konstnärlig utveckling utan även en kontinuerlig arbetsmarknad för dansare och koreografer. Danscentrum Stockholm vill därför öka arbetet med att främja förutsättningar för produktioner för en vuxen publik.

Organisationen omfattar både arbetstagare och arbetsgivare som medlemmar trots att riksorganisationen samtidigt är kollektivavtalspart för arbetsgivare inom den fria danssektorn, vilket kan leda till en otydlighet i rollerna och också för förståelse för de olika rollerna. Den fria danssektorn i regionen är även ett konstområde där ett flertal aktörer organiserar sig via faktureringsbolag och eller i formen enskild firma. Det finns i centrubildningen en hållning av att området är litet och därmed anser de att en gemensam organisation är övervägande positivt.

Kansliet omfattar endast två årsverken och den person som har arbetat längst anställdes 2017. Kansliet har trots sin begränsade omfattning under de senaste åren haft ett flertal projektanställningar och vikariat, vilket kan leda till svårigheter med att upprätthålla kontinuitet och kompetens i verksamheten.

Lokalerna i form av studios som hittills varit centralt placerade i Stockholms innerstad är en viktig fråga för det fria dansområdet inte bara i Stockholmsregionen utan även nationellt. En stor andel av de produktioner som tas fram inom det fria området produceras och repeteras i lokalerna.

Den dagliga träningen på förmiddagen används av dansare som sedan ska repetera på eftermiddagen och

eller medverka i föreställning på kvällen, vilket enbart är möjligt om lokalerna är placerade så att den tidsmässiga förflyttningen mellan platserna är rimlig.

Inom den samtida dansen finns ett brett spektrum av olika tekniker och konstnärliga riktningar vilka alla delvis vill ha olika typer av träning som centrumbildningen behöver omfatta. Organisationen arbetar för att även omfatta genrer som street som länge verkat i ett semi-professionellt fält.

Ett stort antal av medlemmarna både individuella och grupper arbetar omväxlande i Sverige och utomlands samt i samverkan med utländska aktörer.

Framtid/utmaningar

Danscentrum Stockholms lokalproblematik är inte enbart en viktig fråga för organisationen utan även för den utominstitutionella samtida dansen. När Danscentrum Stockholm lämnar lokalerna på Jungfrugatan så är det en historisk händelse inom svensk dans.

Lokalerna var fram till 1989 Cullbergalettens lokaler vilka då lämnades över till Danscentrum. Projektet Danskvarteret som organisationen nu driver är en ambitiös vision om nya utvidgade lokaler i samverkan med flera parter som kräver ett omfattande arbete av organisationen och ökade hyresnivåer. För en liten organisation är projektet en stor utmaning som dessutom nu pressas tidsmässigt. Den nuvarande coronapandemin och de omfattande ekonomiska konsekvenserna i dess följd kan få negativ påverkan på projektet. Positivt är att projekteringen i olika faser har erhållit medel från både Region Stockholm och Stockholm stad och även sker i dialog med de olika parterna och Kulturrådet.

Danscentrum Stockholm har som organisation och över tid varit mycket aktiv i olika projekt som förmedlar dansföreställningar och stärker strukturer för den utominstitutionella dansen såsom tillkomsten av danskonsulenter, Dansspridning i Mellansverige och arrangörsnätverket Dansistan/Cirkusistan⁴⁵. Projektet har i huvudsak riktats mot området dansföreställningar för barn- och unga. Dessa projekt tillsammans med den verksamhet som drivs av Läns Kulturfunktionen Region Stockholm Dans Cirkus vid Kulturförvaltningen gör att det arbetsförmedlande uppdraget inte längre har samma prioritet för centrumbildningen.

Det är positivt att Danscentrum Stockholm tillsammans med riksorganisationen Danscentrum framöver

vill förtydliga de olika rollerna och uppdragen då verksamheterna omfattar en stor bredd.

13.4 Författarcentrum Öst

Konstområde: litteratur

Yrkesområden: författare

Juridisk form: ideell förening

Bildades 1967

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 725, varav 72 debutanter (Riksorganisationen anger 1 634 medlemmar)

Medlemsavgift: 240 kr ordinarie, debutanter 140 kr

Kriterier för medlemskap: utgiven produktion av två verk av konstnärligt eller vetenskapligt värde. Om utgivningen skett utanför de etablerade förlagen, egenutgivning, ska två böcker skickas med ansökan och medlemskapet bedöms av en invalskommitté. För debutantmedlem krävs ett utgivet verk.⁴⁶

Historik och organisation

Författarcentrum bildades 1967 och under 1970-talet bildades de fyra regionala organisationerna, Författarcentrum Syd, Författarcentrum Väst, Författarcentrum Öst, och Författarcentrum Norr/Norrländska litteratursällskapet som tillsammans utgör den nationella paraplyorganisation Författarcentrum. Varje organisation omfattar ett flertal geografiska regioner. Den nationella organisationen bildades för att hantera det statliga bidraget från Kulturrådet. 2014 bildades Tjällegoakte, Författarcentrum Sápmi som är en fristående organisation.

Den nationella styrelsen för Författarcentrum består av medlemmar som representerar de olika regionala organisationerna.

De regionala organisationerna har delvis skilda regler och verksamhet.

Författarcentrum Öst omfattar regionerna Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Gotland, Örebro, Västmanland och Dalarna.

Styrelseledamöterna är samtliga medlemmar och representerar en mångfald av olika litterära uttryck.

Kansliet har i juni 2020 omlokiserats till Författarnas Hus på Drottninggatan i Stockholms innerstad. Kansliet omfattar tre tjänstepersoner utan författarbakgrund.

⁴⁵ <http://dansistan.se/om-nätverket>

⁴⁶ <https://forfattarcentrum.se/bli-medlem-ost/>

Medlemmar

Författarcentrum Öst organiserar enbart författare till skillnad från Författarcentrum Norr och Sveriges Författarförbund som även omfattar översättare.

Dramatiker hänvisas till Centrum för dramatik och översättare till Översättarcentrum⁴⁷.

Debutantmedlemmar har inte rösträtt vid medlemsmöten och kan inte väljas till förtroendeuppdrag.

En stor andel av medlemmarna är även medlemmar i Sveriges Författarförbund.

Förmedlingen är den huvudsakliga anledningen för medlemskap men det finns även ett behov av att vara med för att visa på verkshöjd. Författare med en stark kommersiell position inom området har mindre behov av medlemskap då deras förlag och agenter ombesörjer förmedlingen.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 2 288 825 kr

Övriga intäkter 2019: 2 999 890 kr

Resultat 2019: 489 556 kr, 2018: 388 216 kr

Rörelsekostnader 2019: 4 795 741 kr

Av övriga intäkter är 302 695 kr medlemsavgifter. Organisationen arbetar med att säkra medlemsintäkterna. Genom att en viss overhead kostnad tas från projektanslag samt på lektörs-, redaktörs- och korrekturläsningstjänsterna utökas budgeten.

Omlokaliseringen av kansliet säkrar ett längre kontrakt och minskar hyreskostnaderna, trots det än mer centrala läget.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Författarcentrum Öst har verksamhetsbidrag från Region Stockholm sedan 2019. De har tidigare erhållit projektbidrag.

Verksamhetsbidrag 2020: 400 000 kr

Projektbidrag från 2020: 100 000 kr för Jag skriver dina ord

Kulturrådet

Riksorganisationen Författarcentrum erhöll 2020 verksamhetsbidrag om 4 128 300 kr varav Författarcentrum Öst erhöll 1 332 120 kr.

Kommunala bidrag

Författarcentrum Öst söker och erhåller bidrag från ett flertal kommuner och andra instanser såsom Svenska Akademien.

Verksamhet

Författarcentrum Öst förmedlar årligen närmare 1 500 uppdrag till skolor och bibliotek, företag och organisationer.

Förmedlingen sker till stor del via organisationens webb vilken hålls uppdaterad av författarna, då annonser måste uppdateras inom varje tvåårsperiod.

Författarcentrum Öst driver ett flertal läs- och skrivfrämjande projekt, ofta riktade mot skolor, och i huvudsak uppbyggda runt förmedling av uppdrag till medlemmarna.

Projektet Läsning pågår för grundskolan, särskola, resurs och specialklass utökas nu till att omfatta även gymnasiet och förskolan och finns i Stockholm Stad. Andra projekt är Författarbesök i skärgården och den nationella skrivartävlingen för gymnasiet, Jag skriver dina ord.

Författarcentrum Öst erbjuder professionell författarcoachning och lektörs-, redaktörs- och korrekturläsning för icke-medlemmar. Tjänsterna utförs av medlemmar vilket därmed ökar deras försörjningsmöjligheter. Efterfrågan på tjänsterna ökar i mån av att tjänsterna blir mer kända men också på grund av att trycktjänster och egenutgivning ökar.

Totalt förmedlade Författarcentrum Öst uppdrag som generade bruttoinkomster om nio miljoner kronor till författare år 2018.⁴⁸

Organisationen genomför återkommande litterära evenemang som Författardagen och Världspoesidagen.

Författarcentrum Öst har genomfört ett kompetensutvecklingsprojekt för kansliet i arrangemang av Trygghetsrådet. Projektet har bland annat lett till en renodling av verksamheten och en ökad tydlighet och söklogik i förmedlingen.

Internationellt

Författarcentrum omfattar medlemmar som skriver på andra språk än svenska.

Fristadsförfattare har gratis medlemskap.

Samverkan

Författarcentrum Öst samverkar nära med den fack-

⁴⁷ Översättarcentrum har inte verksamhetsbidrag från Region Stockholm.

⁴⁸ s. 1, (Författarcentrum Öst, 2019)

liga intresseorganisationen Sveriges Författarförbund som arbetar med ekonomiska, juridiska och sociala frågor. Samverkan sker även vid Bok- och biblioteksmässan i Göteborg. Författarcentrums nationella kansli samt regionkansliet för öst omlokaliseras juni 2020 till Författarnas hus som ägs av Författarförbundet.

Samverkan mellan de olika regionala organisationerna som tillhör paraplyorganisationen Författarcentrum sker i gemensamma frågor som författarförmedling, webbsidan och vissa projekt som exempelvis Littfest i Umeå och Jag skriver dina ord. Projektet Stockholm läser exporteras nu till Göteborg. Det finns även ett gemensamt arbete att ensa regler och verksamhet mellan organisationerna.

Utöver samarbetet som finns mellan samtliga centrumbildningar sker en tätare samverkan mellan Författarcentrum, Översättarcentrum och Centrum för dramatik.

Författarcentrum Öst samverkar med kommunala bibliotek i hela regionen men gör även specifika samverkansprojekt som Stockholm läser med biblioteken.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Förutom Sveriges Författarförbund är en del skribenter och författare knutna till Journalistförbundet.

Inom ordområdet finns ett stort antal förlag som delvis förmedlar uppdrag till författare samt ett ökande antal agenter.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Författarbesök har trots pandemin delvis genomförts, men även ombokats eller bokats av under våren. Ombokningar till hösten gör att andra bokningar inte blir av och det finns även en tveksamhet om hur höstens arrangemang kan genomföras. Centrumbildningen planerar att genomföra digitala författarbesök och arbetar med att digitalisera kompetensutvecklingen för medlemmarna.

Analys/sammanfattning

Verksamheten inom paraplyorganisationen Författarcentrums regionala organisationer omfattar hela Sverige vilket gör dem unika bland centrumbildningarna. De har en tydlig målsättning att verka utanför storstadsområdena.⁴⁹ Den här hållningen påverkar troligtvis även förhållningssättet i Stockholmsregionen då man arbetar i flertalet kommuner i regionen.

Författarcentrum Öst har exempelvis ett projekt med skolbesök till öar utan fast förbindelse på vintern.

Verksamheten vid Författarcentrum Öst med sitt huvudfokus på förmedling av en individ till skolor, bibliotek är en direkt form av arbets/uppdragsförmedlande verksamhet. Den är tydlig, omfattar ett stort antal uppdrag, sker oftast till en offentlig arrangör och är även enkel att numerärt utvärdera. Det enskilda uppdraget är kostnadsmissigt billigt i förhållande till andra uppdrag som förmedlas av centrumbildningar som exempelvis en scenisk föreställning. Verksamheten är stabil, har funnits länge, sköts professionellt och blir därför normerande bland centrumbildningarna men även för bidragsgivande myndigheter.

Författarcentrum Öst kan inte bara visa på siffror av förmedlade uppdrag utan visar även på en hög egenfinansiering samt ett konkret utfall i inkomst för konstnärerna.

En av Författarcentrums många styrkor är det stabila nätverket av arrangörer i biblioteken. Här har man en fantastisk fördel av en självklar arrangör och samverkanspartner i varje kommun i jämförelse med andra konstområden.

Omlokaliseringen av kansli lokalerna gör att man får en starkare samverkan med Författarförbundet och även en närhet till Centrum för dramatik och Dramatikerförbundet. Det bör även noteras att flytten till de mycket centrala lokalerna i Stockholms innerstad innebär en sänkt hyra. Den för en konstnärsorganisation rimliga hyresnivån möjliggörs av att Författarförbundet äger fastigheten.

Framtid/utmaningar

Olikheterna i de regionala organisationernas regler och verksamhet men även storlek i både medel, bidrag och medlemsantal är en utmaning för paraplyorganisationen Författarcentrum och dess medlemmar. De regionala organisationerna har över tid gått mot en större samsyn och även samverkan.

Strukturerna runt organisationen är starka med Författarförbundet, Författarfonden och sedan hela biblioteksstrukturen som stark samarbetspartner.

Förutsättningarna för området har förändrats med möjligheterna till egenutgivning, e-böcker och ljudböcker. Författarcentrum Öst hade tidigare en egen förlagsverksamhet som nu är nedlagd då marknaden själv genom egenutgivningen har tagit över.⁵⁰ Istället

49 <https://forfattarcentrum.se/mal-och-veksamhet/>

50 Förlaget Podium 1998 – 2015 startades för att bredda marknaden genom beställartryck för böcker på minoritetsspråk, tvåspråkiga utgåvor, barnböcker och nyttigivna klassiker. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Författarcentrum>

har de utvidgat verksamheten med manustjänster, ett nytt område som genererar uppdrag och inkomster till medlemmarna.

De många möjligheterna idag att publicera text, även i mer omfattande format, via olika digitala tjänster gör att ramarna för vem som är en etablerad författare utmanas. Författarcentrum Öst har sedan en tid tillbaka infört debutantmedlemskap då det finns en rad exempel på författare som redan med sitt första utgivna verk når en stor publik och därmed även en efterfrågan från arrangörer om författarbesök. Internt finns en diskussion om hur Författarcentrum Öst ska kunna vidga ramarna för medlemskap ytterligare för att omfatta författare som i huvudsak publicerar sig i andra format. Här behöver och vill man dock ta hänsyn till de andra regionala organisationernas synpunkter inom centrubildningen samt Författarförbundet och Sveriges Författarfond.

Centrubildningen liksom Författarförbundet har medlemmar som skriver på andra språk än svenska inklusive minoritetsspråken. Sveriges Författarfond har även en lång tradition av att fördela stipendier till konstnärer inom ordområdet boende och verksamma i Sverige som skriver på andra språk än svenska. Författarcentrum hade tidigare en omfattande verksamhet via sitt eget förlag med utgivning av litteratur på minoritetsspråken. Centrubildningen menar själva att de än mer kan främja förutsättningarna och efterfrågan på förmedling av författare som skriver på andra språk än svenska. Organisationen vill även stärka lektörläsningstjänsten för andra språk.

Författarcentrum har liksom de flesta andra centrubildningar ett visst problem med sitt i många sammanhang korta och praktiska namn då många tror att medlemmarna enbart är skönlitterära författare och inte förstår att man även omfattar fackförfattare och poeter.

13.5 Illustratörcentrum

(nationell organisation)

Konstområde: bild och form/visuell kommunikation – animation, grafisk design, kommunikationsdesign och illustration

Yrkesområden: illustratörer, grafiska formgivare, animatörer, serieskapare och speldesigners

Juridisk form: ideell förening

Bildad: 1975

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 1 349 varav ca 700 boende i Stockholmsregionen

Medlemsavgift: 500 kr, medlemmar i Svenska Tecknare 300 kr

Kriterier för medlemskap: Relevant högskolutbildning inom visuell kommunikation eller arbetsprover. En invalsjury beslutar om inval på arbetsprover och att man är yrkesverksam vilket definieras som fem publicerade uppdrag från tre olika arbetsgivare med skäligt arvode.⁵¹

Historik, organisation och kansli

Illustratörcentrum bildades 1975 med en tydlig riktning mot förmedling och med statligt stöd.

Det är en nationell organisation med en styrelse. Styrelsen består av nio ledamöter varav sju är medlemmar och professionella bild- och formutövare och två representerar beställarsidan. Styrelsen har under senare tid arbetat för att öka sin kompetens för att vara en tydlig och professionell arbetsgivare till kansliet.

Det nationella kansliet är lokaliserat till STIM-huset på Södermalm i Stockholm och lokalerna delas med intresseorganisationen Svenska Tecknare. I huset finns ett flertal andra centrubildningar och andra konstnärsorganisationer. Kansliet drivs av två heltidsanställda personer, en verksamhetsledare och en projektledare/kommunikatör. Organisationen har medvetet satsat på att personalen ska ha heltidstjänster och därmed frångått den tidigare situationen med flera projektanställda.

Illustratörcentrum har regionala ombud i syd, väst och norr som med stöd av det nationella kansliet driver projektverksamhet.

Medlemmar

Organisationen uppskattar att 70 procent av medlemmarna är illustratörer, 20 procent grafiska formgivare och 10 procent animatörer. De som arbetar som illustratörer verkar inom en stor bredd och många arbetar omväxlande som illustratörer och grafiska formgivare. En tydlig medlemsgrupp är illustratörer av bilderböcker för barn. Generellt ökar uppdragen inom rörlig bild. Många medlemmar fortsätter att vara yrkesverksamma även vid högre ålder.

Medlemmarna frilansar på uppdragsbasis vilket betyder att man arbetar med tydliga uppdrag.

Många som utbildat sig vid HDK och Konstfack

51 <https://www.illustratorcentrum.se/bli-medlem/>

söker sig till Illustratörcentrum då flertalet arbetar som frilansare.⁵²

Majoriteten, knappt 60 procent, av medlemmarna bor i Stockholmsregionen.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 1 780 000 kr

Övriga intäkter 2019: 1 123 646 kr

Resultat 2019: 41 745 kr, 2018: 100 156 kr

Rörelsekostnader 2019: 2 861 900 kr

Av övriga intäkter är 674 900 kr föreningsavgifter. Egenfinansieringen via medlemsavgifter utökas genom kursavgifter samt en avgift, medvetet låg, för att medverka i Illustratörscentrums årliga katalog. Vissa aktiviteter delfinansieras via biljettintäkter och andra genom samverkan med resursstarka partners såsom utställningen på ArkDes i Stockholm.

Illustratörcentrums offentliga stöd är bland de lägre bland centrumbildningarna och därav också den totala omsättningen vilket också leder till att man har svårt att svara upp mot krav på att vara nationellt verksam i form av personell närvaro.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Illustratörcentrum sökte och erhöll för första gången bidrag från Region Stockholm 2017 för ett utställningsprojekt Behind the Screens som realiserades 2019 på ArkDes. De sökte verksamhetsbidrag för första gången 2020.

Verksamhetsbidrag 2020: 100 000 kr.

Särskilt stöd på grund av coronapandemin 100 000 kr.

Kulturrådet

Verksamhetsbidrag 2020: 1 480 000 kr.

Utöver verksamhetsbidrag har organisationen fått projektbidrag för medverkan i projektet Konstdepartementet.

Gällande Kulturrådets kriterier för bidragsgivning anser de att de till viss del behövt anpassa organisationen och verksamheten då det krävs att de ska "nä hela landet"⁵³ samt förutom förmedling även omfatta kompetensutveckling vilket de anser är ett omfattande uppdrag i relation till de tilldelade medlen.

Bidrag från andra regioner

Region Västra Götaland 100 000 kr.

Kommunala bidrag

Stockholm stad projektbidrag: 100 000 kr

Verksamhet

En stor del av Illustratörcentrums förmedling sker via den digitala söktjänsten där fler än 1 200 portfolios är upplagda men också via direkta förfrågningar. Söktjänsten har årligen cirka 80 000 unika besök. Den digitala tjänstens användning kan avläsas i antal besök och om kontakt tas med uppdragstagaren men inte om det faktiskt leder till ett uppdrag.

Illustratörcentrum ger årligen ut en tryckt katalog Swedish Illustrators & Graphic Designers som presenterar cirka 240 olika illustratörer, grafiska formgivare och animatörer. Vid releasen anordnas ett event som marknadsför både katalogen och de medverkande.

Centrumbildningen medverkar även vid olika relevanta mässor och gör utställningar och arrangerar föreläsningar. Organisationen har medverkat i integrationsprojektet Konsten att delta.

Illustratörcentrum medverkar i det nystartade projektet Konstdepartementet som drivs i samverkan med Konstnärscentrum Öst, Centrum för fotografi och Konsthantverkscentrum. Konstdepartementet är en digital boknings- och produktionsplattform av bild- och formkonstnärer för skolan, *se vidare kapitel 8*.

Under den senaste tioårsperioden har organisationen genomfört en verksamhetsutveckling och ett riktat kommunikationsarbete med utökad förmedling. De har bytt grafisk profil och utökat den digitala förmedlingen.

Organisationen arbetar för att stärka medlemmar- och uppdragsgivarnas kunskap om bildupphovs rätt genom att ta fram en guide om uppdragsbaserat arbete inom området samt föreläsningar kring bildköp, upphovs rätt och villkor. Arbetet görs i samverkan med Svenska Tecknare som bistår med juridisk kompetens och KLYS med uppdragstariffer.

Illustratörcentrum anser att det finns ett utökat behov av en part mellan de frilansande uppdragstägarna och uppdragsgivarna för att upprätthålla rimliga arvodesnivåer i förhållande till arbetsomfång.

Internationellt

Enligt Illustratörcentrum är verksamheten unik internationellt.

Flertalet medlemmar arbetar enligt kansliet idag på en internationell marknad som de bland annat når

⁵² Personer med examen från Berghs eller Beckmans söker sig oftare till anställningar enligt kansliet.

⁵³ (Kulturrådet, 2019)

genom organisationens digitala söktjänst som även finns i engelsk version och den årliga katalogen som är på engelska.

Samverkan

Illustratörcentrum arbetar nära intresseorganisationen Svenska Tecknare som arbetar med frågor om arvoden, avtal, upphovsrätt och juridik. Organisationerna delar även kanslilokaler.

Centrumbildningen ingår i ett flertal nationella och internationella nätverk och arbetar aktivt med aktörer inom fältet visuell kommunikation såväl ideella organisationer, offentliga myndigheter och privata näringslivet.

Illustratörcentrum, Konsthansverkscentrum, KRO, Centrum för fotografi och Transit samarbetar i ett projekt om offentliga gestaltungsuppdrag.

De fyra centrumbildningarna inom bild- och formområdet samarbetar även med gemensamma kompetensutbildningar.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Seriefrämjandet är en centrumbildning lokaliserad till Malmö som organiserar serietecknare.

Det finns inom sektorn ett flertal agenturer som förmedlar illustratörer oftast i kombination med fotografer, animatörer, stylister och andra yrkesgrupper vilka är riktade mot marknadsföring och reklam.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Illustratörcentrum ser att evenemang där man vanligtvis informerar och synliggör sina medlemmar ställs in. Organisationen förmedlar redan i huvudsak via sina digitala plattformar och ställer nu om i princip all verksamhet till att fungera digitalt såsom medlemsmöten med mera. Kansliet ökar sin rådgivning och coaching gentemot medlemmarna och ställer om kurser till digitalt format.

Organisationen har sett att arvodesnivåer för medlemmarna inte ökar över tid och medan de arbetsuppgifter som utförs inom ramen för uppdragen ökar. De oroar sig nu för att den utvecklingen kan bli än mer negativ i följderna av coronapandemin.

Analys/sammanfattning

Illustratörscentrums regler för inval av medlemmar med en jury och på basis av att visa på professionella uppdrag samt arbetsprover möjliggör ett vidgat deltagande av personer med olika bakgrunder och utbildningsnivåer.

Centrumbildningen har ett mycket tydligt fokus på uppdragsförmedling vilket bland annat synliggörs i att man i sin styrelse även väljer in två representanter från uppdrags/arbetsgivarsidan.

Illustratörcentrum är en nationell verksamhet i stort lokaliserad till Stockholm och har inte en tydligt avgränsad regional verksamhet i regionen. Cirka 60 procent av medlemmarna är bosatta i regionen och troligtvis finns en stor del av arbetsmarknaden även i området. De yrkesgrupper som centrumbildningen organiserar har inte en publik lokaliserad till en specifik plats och därav blir argumenten för regionala stöd primärt konstnärspolitiska. Indirekt konstnärlig verksamhet som uppdrag inom Skapande skola kan däremot knytas till plats.

Illustratörscentrum har under den senaste tioårsperioden genomgått en verksamhetsutveckling. Organisationen har ett tydligt fokus på förmedling. Medlemmarnas uppdrag finns i huvudsak hos uppdragsgivare som inte omfattas av strukturer uppbyggda av offentliga kulturmedel vilket leder till en saklighet i hur kansliet även ser på sin verksamhet, som ett uppdrag från bidragsgivarna men som då också ska rymmas inom ramarna för medlen.

Det finns inom konstområdet bild och form hierarkier, men som naturligtvis bedöms olika utifrån vilken position man själv står på. Om man enbart utgår ifrån hur de offentliga medlen och satsningarna över tid och i nutid fördelar sig, så prioriteras inte de områden som Illustratörcentrums medlemmar verkar inom, men å andra sidan är det just för att här också finns en kommersiell marknad.

Framtid/utmaningar

Det finns en tydligt ökad bredd i medlemmarnas verksamheter och dessutom sektorer som i sig ökar i antal arbetstillfällen. Här kan namnet på centrumbildningen vara till en nackdel för att personer verksamma inom det breda fältet av visuell kommunikation ska söka sig till organisationen. Samma problematik återfinns när arbetsmarknaden analyseras då traditionella bransch kategorier inte fångar in medlemmarnas bredd i uppdragsgivare.

Arbetsmarknaden för illustratörer är internationelliserad och utgör troligt en fortsatt stark och växande global marknad.

Medlemmarna i Illustratörcentrum ökar i antal, yrkesbredden ökar och därtill ökar även uppdragen. Det här är också en utmaning för en liten organisation som ska skapa kontakter och nätverk inom många olika områden. Det finns en tydlig fokus på förmedling och

organisationen tydliggör var uppdragsgivarna finns samt synliggör sig själva som länken mellan.

Illustratorerna har som grupp inte tidigare medverkat i Skapande skola, något som nu initieras med projektet Konstdepartementet. Här finns en stor potential då det finns ett stort intresse bland barn och ungdomar för rörlig bild och speldesign.

13.6 Konsthantverkscentrum

(nationell organisation)

Konstområde: bild och form

Yrkesområden: konsthantverkare

Juridisk form: stiftelse

Bildades 1990

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 750

Medlemsavgift: Ingen medlemsavgift utan en serviceavgift om 550 kr inklusive moms per år, vilket gör att det är en avdragsgill kostnad (440 kr exklusive moms).

Kriterier för medlemskap: Högskoleutbildning inom fältet⁵⁴ eller medlem i KRO, SIR eller Design Sweden.

Medlemskap kan även sökas genom prövning av en invalsjury mot en avgift om 300 kr. Invalsjuryn listas offentligt på hemsidan. Invalsjuryn ska säkerställa att man är yrkesverksam vilket görs genom hänsyn till utbildnings- och yrkesmeriter samt konstnärlig och teknisk kvalitet.

Historik, organisation och kansli

Stiftelsen Konsthantverkscentrum bildades 1990 som en nationell organisation av föreningen Sveriges Konsthantverkare och industriformgivare (KIF)⁵⁵.

Styrelsen har fem medlemmar varav två är utsedda från medlemmarna därutöver består styrelsen 2020 av en professor vid Konstfack, en journalist/kommunikatör och en VD för ett större designföretag.

Konsthantverkscentrum har ett nationellt kansli i Stockholm och regionala kontor i Skåne och Västra Götaland samt en projektledare i Norrbotten. Totalt är nio personer anställda.

Kansliets lokaler i Stockholm finns på Bellmansgatan 5 på Södermalm. Lokalerna hyrs av en bostadsrättsförening. Lokalerna omfattar administrativa utrymmen och en mindre möteslokal.

Medlemmar

Konsthantverkscentrum organiserar professionellt verksamma konsthantverkare och slöjdare. En stor andel av medlemmarna arbetar med keramik.

De har en grupp nu lite äldre medlemmar som varit organisationen trogna under lång tid men även yngre grupper som nu ansluter. Profilerade projekt som Stockholm Craft Week gör att man nu når nya medlemmar.

En del medlemmar är dubbelanslutna till både Konsthantverkscentrum och Konstnärscentrum Öst vilket betyder att de i sina konstnärskap inte gör en åtskillnad mellan områdena eller varierar sina konstnärliga uttryck.

75–80 % av medlemmarna är kvinnor.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 4 158 300 kr

Övriga intäkter 2019: 330 905 kr

Resultat 2019: 47 403 kr, 2018: 59 383 kr

Rörelsekostnader 2019: 4 433 215 kr

Av övriga intäkter var 303 820 kr serviceavgifter, vilket motsvarar medlemsavgifter. De kurser som Konsthantverkscentrum anordnar för sina medlemmar är ibland avgiftsfria ibland belagda med en avgift för att täcka direkta kostnader.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Konsthantverkscentrum sökte 2020 för första gången verksamhetsbidrag från Region Stockholm och beviljades 150 000 kr.

Projektbidrag 2018 för en förstudie för Stockholm Craft Week och 2019 för genomförandet.

2020: 100 000 kr projektbidrag för Stockholm Craft Week.

Särskilt stöd på grund av coronapandemin: 70 000 kr.

Kulturrådet

Verksamhetsbidrag 2020: 2 445 300 kr.

Andra regionala bidrag:

Verksamhetsbidrag från Region Västra Götaland och Region Skåne.

⁵⁴ Konstfack, Konsthögskolorna, HDK Valand, HDK Valand Steneby, Malmstens, Beckmans designhögskola, Textilhögskolan i Borås, Designhögskolorna i Umeå och Lund, eller utländsk motsvarighet.

⁵⁵ 2017 gick KIF samman med KRO.

Kommunala bidrag

Stockholm Stad: projektbidrag 300 000 kr Stockholm Craft Week 2020.

Bidrag har även erhållits från Värmdö och Lund.

Verksamhet

Konsthantverkscentrum anser att förmedlingen av medlemmarnas verksamheter är organisationens viktigaste uppgift. Förmedlingen sker via digitala portfoliovisningar och att centrubildningen på olika sätt synliggör medlemmarna.

Konsthantverkscentrum medverkar i det nystartade projektet Konstdepartementet som drivs i samverkan med Konstnärscentrum Öst, Centrum för fotografi och Illustratörcentrum. Konstdepartementet är en digital boknings- och produktionsplattform av bild- och formkonstnärer för skolan, *se vidare kapitel 8*.

Stockholm Craft Week⁵⁶ var en stor satsning som startade 2019 för att under fyra dagar visa upp det samtida konsthantverket i Stockholm och Gustavsberg. Projektet är ett samarbete mellan Konsthantverkscentrum, Konsthantverkarna och Värmdö kommun som finansierades med bidrag av Region Stockholm och Stockholms stad. Under dagarna samlades ett stort antal aktörer som tillsammans genomförde evenemang, seminarier och utställningar. Projektet fick stor uppmärksamhet och planeras nu även för oktober 2020.

Organisationen har tidigare medverkat fysiskt vid flera större nationella designmässor såsom Formex och Upmarket men väljer nu att istället fokusera på digital utveckling. För att bättre använda organisationens resurser väljer man att samverka med andra i flerparten av projekten.

Kompetensutveckling för medlemmarna sker genom kurser, bland annat via webinarier. Kurser sker nu i ökad omfattning i samverkan med andra centrubildningar och då i huvudsak mellan centrum-bildningarna inom området bild och form. De digitala utbildningarna möjliggör även ett utökat nationellt samarbete inom organisationen då exempelvis en utbildning om fotografering arrangerad av Norrbotten öppnades upp för samtliga medlemmar.

Medlemsmöten är en viktig verksamhet för nätverksskapande, utbyte av erfarenheter men även rent socialt för många medlemmar som är ensamarbetande.

Medlemmarnas möjlighet att använda de centrala

men små lokalerna på Södermalm möjliggörs genom att man lånar ut mötesrummet. Ett residens kallat artist-in-office anordnas och små men ambitiösa utställningar.

Internationellt

Konsthantverkscentrum representerar Sverige i World Crafts Council-Europé⁵⁷ och World Crafts Council International⁵⁸. Organisationen ingår i den nordiska branschorganisationen The Nordic Network of Crafts Association⁵⁹.

Samverkan

Konsthantverkscentrum samverkar nationellt med ett stort antal organisationer, utbildningsinstanser, kulturinstitutioner men även privata företag inom sektorn.

HDK-Valand – Högskolan för konst och design, Steneby och Konstfack är viktiga samarbetspartners för information om centrubildningen för studenterna men även för samverkansprojekt.

Konsthantverkscentrum startades på initiativ av KIF som nu har gått samman med KRO. Konsthantverkscentrum hänvisar juridiska frågor till KRO som också driver frågor om förbättrade villkor för konsthantverkare.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Centrubildningen Konstnärscentrum Öst och Konsthantverkscentrum har delvis medlemmar och verksamhet som angränsar till varandra.

Svensk Form är en framträdande medlemsförening med omfattande verksamhet som företräder form, design och arkitekturområdet.

Den statliga myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor främjar hemslöjden, ett konstnärligt uttryck som idag delvis närmar sig konsthantverket.

Konsthantverkare har ofta grupperat sig i olika former för arbetsgemenskap men också för att många av deras uttryck kräver omfattande resurser i form av verkstäder och kostbara maskiner. För att sedan kunna möta en publik och kunder har man skapat gemensamt ägda försäljningslokaler. En konstellation bland många i Stockholmsregionen är Konsthantverkarna med lokaler vid Slussen på Södermalm i Stockholm som drivs som en ekonomisk förening och främjar sina medlemmars intressen genom försäljning och utställningar.⁶⁰

56 <https://stockholmcraftweek.se/start>

57 <https://wcc-europe.org>

58 <https://www.wccinternational.org>

59 <https://www.facebook.com/nordiccraftsassociations/>

60 <https://konsthantverkarna.se>

Gustavsbergs konsthall är en kommunal institution som ägs av Värmdö kommun och som visar det samtida konsthantverket samt har ett pedagogiskt program.⁶¹

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Många konsthantverkare har en viktig försäljningsperiod under sommarhalvåret i samband med besöksnäring, vilket nu skapar en stor ekonomisk osäkerhet. Organisationen ser att alla internationella projekt inom området nu skjuts på framtiden.

Stockholm Craft Week planeras fortsatt att genomföras 1–4 oktober 2020.⁶²

Analys/sammanfattning

De flesta konsthantverkare arbetar inom format som är möjliga att verka inom även vid hög ålder. Det är därför självklart att medlemmarna i Konsthantverkscentrum kan och bör ha en stor bredd i åldrar bland sina medlemmar. Inom konstområdet har traditionellt en majoritet av verksamma varit kvinnor och medlemmarna i centrumbildningen speglar detta.

Konsthantverkscentrums förmedling är indirekt och organisationen har därmed svårt att säkerställa direkta effekter.

Kompetensutbildningar är enligt Konsthantverkscentrums egna medlemsundersökningar av stort intresse och det finns en stor bredd i olika behov då man arbetar med olika områden och olika fysiska material. Det finns ett behov av utbildningar kring digitaliseringen då kraven på konsthantverkare idag är höga på att kunna presentera sig och även ha försäljning av sina verk digitalt.

Konsthantverkscentrums regionala kontor i Skåne och Västra Götaland har starka positioner i regional synlighet och i regionala samarbeten. Bidragsmedlen är även omfattande från dessa regioner. Både Skåne och Västra Götalandsregionen har över en längre tid gjort satsningar inom området kulturella och kreativa näringar som har omfattat området konsthantverk.

Framtid/utmaningar

En ständig utmaning för konsthantverket och dess organisationer är att de har en svårighet att synas och att positionera sig inom det breda konstområdet bild och form. Bildkonsten har generellt en stark position i kraft av sin storlek i både branschomfång och antal

utövare. Konsthantverket hamnar mellan designen och bildkonsten ofta i en svag position. Samgåendet av de både intresseorganisationer KRO och KIF har troligtvis stärkt de totala resurserna för de båda områdena men kan också leda till ett ökat behov av att en organisation som Konsthantverkscentrum mer profilerat vill synliggöra sina medlemmars villkor inom kulturpolitiken. Projekt som Stockholm Craft Week måste bedömas som viktiga för att öka områdets status.

Svensk design används för att positionera Svergebilden att jämföra med Norge som visar upp Norwegian Craft. Många i Sverige verksamma konsthantverkare har internationella nätverk och en internationell marknad. Centrumbildningen har här en stor potential att vara en del av att främja en utveckling av konstområdet.

Det finns en stark konstnärlig utveckling, ibland kallad det nya konsthantverket liksom en förnyelse av slöjden som nu tar en större plats även inom Konsthantverkscentrum. Utmaningen är att omfatta den konstnärliga utvecklingen men samtidigt inte tappa förutsättningarna att även representera de konsthantverkare som arbetar i traditionella eller annorlunda formulerat klassiska format. Det nya konsthantverket som många yngre utövare ägnar sig åt har en tydlig utmaning i att utveckla en marknad, vilket är en erfarenhet och kompetens som både Konsthantverkscentrum samt de inom fältet redan etablerade medlemmarna innehar och därmed kan förmedla.

Konsthantverkscentrum arbetar med att förnya sin visuella kommunikation digitalt vilket är en stor utmaning för en liten organisation.

13.7 Konstnärscentrum Öst

Konstområde: bild och form

Yrkesområden: bildkonstnärer

Juridisk form: ideell förening

Bildades 1969

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 190, (riksorganisationen ca 1 200 medlemmar⁶³)

Medlemsavgift: 250 kr

Kriterier för medlemskap: Konstnärlig högskoleutbildning eller annan konstnärlig utbildning. Om konstnärlig utbildning saknas ska man kunna visa på yrkesverksamhet under minst fem år. I ansökningshand-

61 <https://www.varmdo.se/gustavsbergskonsthall>

62 <https://stockholmcraftweek.se>

63 Det totala antalet medlemmar sammanställts av uppgifter från respektive organisations webbsidor.

lingarna lämnas specifika kriterier på vad som menas med yrkesverksamhet. Vid tveksamheter i bedömningen kan regionstyrelsen begära in arbetsprover.

Historik, organisation och kansli

Konstnärscentrum Öst är en del av den nationella organisationen Konstnärscentrum som omfattar sex region. Konstnärscentrum Syd, Väst, Mitt, Öst och Nord. Den nationella nivån har en styrelse med representation av samtliga regionala organisationer men inget eget kansli.

Konstnärscentrum Öst omfattar regionerna Stockholm, Uppsala och Gotland.

Konstnärscentrum Öst är en egen ideell förening med styrelse och kansli. Styrelsen består av sex ledamöter varav hälften presenteras som konstnärer, en arkitekt och två institutionsledare/curatorer.

Kansli lokalerna på Swedenborgsgatan på Södermalm i Stockholm delas med Konstfrämjandet Stockholm. Lokalernas centrala läge och de delade kostnaderna är mycket fördelaktigt. Lokalerna är små vilket gör att behovet av att hyra in sig eller låna lokaler är stort vid större möten och kurser.

Personalen vid kansliet är samtliga deltidsanställd: verksamhetsledare, verksamhetsutvecklare och projektledare.

Organisationen har arbetat med en intern utveckling som bland annat inneburit att den dagliga verksamheten ska drivas av kansliet. De tar nu in professionella kompetenser utifrån vid olika behov istället för att som tidigare fördela arbetet på olika styrelsemedlemmar.

Medlemmar

Den verksamhet som bedrivs i centrumbildningen har varit förmedling av offentliga gestaltungsuppdrag vilket gör att medlemskåren i stort varit konstnärer som haft intresse av att arbeta inom området. Bland medlemmar i de äldre åldersgrupperna överväger andelen män.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 1 565 348 kr

Övriga intäkter: 155 335 kr

Resultat 2019: 17 704 kr, 2018: -11 800 kr

Rörelsekostnader 2019: 1 700 602 kr

Av övriga intäkter var 76 000 kr medlemsavgifter. Organisationens huvudsakliga uppdrag har hittills varit att arbeta med offentlig gestaltning och därutöver en ökande förmedlingen av uppdrag gentemot skolor. Ekonomin i de offentliga gestaltungsuppdragen hanteras inte genom centrumbildningen. En viss förmedlingsavgift tillkommer organisationen när uppdrag till skolor förmedlas via Konstdepartementet eller via avtal med kommuner.

Den totala omsättningen 2019 har ökat kraftigt i och med det nationella projektet Konstdepartementet för vilket Konstnärscentrum Öst har huvudansvaret.⁶⁴

Det höjda verksamhetsbidraget från Region Stockholm har skapat förutsättningar för en utveckling av verksamheten.

Konstnärscentrum Öst arbetar för en utvecklad verksamhet i regionerna Uppsala och Gotland och kommer därmed även att söka bidrag från dessa regioner.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Konstnärscentrum Öst har beviljats verksamhetsbidrag av Region Stockholm sedan 2017.

Verksamhetsbidrag 2020: 200 000 kr

Projektbidrag 2020: 100 000 kr för Offensiv konst
Särskilt stöd på grund av coronapandemin 150 000 kr

Kulturrådet

Den nationella organisationen Konstnärscentrum beviljade 2020 ett verksamhetsbidrag om 2 039 400 kr från Kulturrådet, varav Konstnärscentrum Öst erhåller 349 520 kr. Därutöver erhöll Konstnärscentrum Öst 220 000 kr från de nationella medlemmen för projektet Konstdepartementet.

Verksamhet

Konstnärscentrum Öst beskriver sig själva som ett konsultföretag och en medlemsförening.

Konstnärscentrum Öst har i samband med en förändring av personal och styrelse påbörjat en verksamhetsutveckling som förutom att kvalitativt utveckla arbetet med offentlig gestaltning också vidga organisationens förmedling av uppdrag för medlemmar, bland annat med att utveckla arbetet gentemot skolor. Kansliet arbetar även med att stärka infrastrukturen runt medlemmarnas yrkesutövning, bland annat genom att ta fram mallar för offentliga gestaltungsuppdrag.

64 Centrum för fotografi, Illustratörcentrum, Konsthantverkscentrum och den nationella organisationen Konstnärscentrum överförde medel till Konstnärscentrum Öst för projektet Konstdepartementet.

Organisationen knyter till sig konstkonsulter, vilka samtliga är konstnärer, för arbetet med konst i offentlig miljö. Vid uppdrag arbetar konstkonsulterna genom sina egna näringsverksamheter. De arbetar med hela processen vid konstnärlig gestaltning och ger stöd till både offentliga och privata uppdragsgivare. De ger även strategiskt stöd, stöd vid formulering av konstprogram och offentlig upphandling av gestaltungsuppdrag. Konstnärscentrum Öst och konstkonsulterna har en specifik kompetens och erfarenhet av att arbeta med mindre kommuner men arbetar även med Stockholm stad i samverkan med fastighetsägare.

Konstnärscentrum Öst initierade det nystartade projektet Konstdepartementet som drivs i samverkan med Konsthantverkscentrum, Centrum för fotografi och Illustratörcentrum. Konstdepartementet är en digital boknings- och produktionsplattform av bild- och formkonstnärer för skolan, *se vidare kapitel 8*.

Den kompetensutveckling som centrumbildningen arrangerar är i formen av korta kurser och ofta mycket praktiska såsom att dokumentera sitt arbete, digital kunskap och bildbehandling. De olika regionala organisationerna inom riksorganisationen arbetar delvis gemensamt med kompetensutvecklingen.

Kurser arrangeras även i samarbete med andra centrumbildningar inom bild- och formområdet.

Internationellt

Konstnärscentrum Öst arbete har hitintills primärt varit i de regioner som man täcker och nationellt.

Samverkan

Konstnärscentrum Öst har en nära samarbetspartner i intresseorganisationen KRO, som också har en parallell regional organisation i KRO Öst.

Centrumbildningen samverkar med Konstfrämjandet Stockholm med vilka de också delar lokaler.

Organisationen har nyligen skapat kontakter med de konstnärliga högskoleutbildningarna inom bild- och formområdet i Stockholm och planer finns att ingå i bland annat Konstfacks så kallade överlevnadskurs.

Konstnärscentrum Öst har utarbetat standardavtal för offentlig gestaltning i samverkan med KRO, Konstpool AB och Statens konstråd.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Kommuner, regioner och staten arbetar med offentlig gestaltning av konst på så sätt att man äger och förvaltar konst. Större kommuner och flertalet regioner, liksom staten har även en egen verksamhet med tjänstepersoner som driver verksamhet med offentlig

gestaltning för sina egna lokaler och verksamheter såsom Avdelningen för konst vid Kulturförvaltningen Region Stockholm.

Det finns ett mindre antal privata aktörer, konsultföretag, som arbetar med offentlig gestaltning.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Vid pandemins utbrott började skolorna skjuta upp sina bokningar till hösten. Effekterna gällande offentliga gestaltungsuppdrag är inte lika tydlig men en viss rörelse med uppskjutna eller indragna uppdrag har noterats.

Medlemmarna har ett stort behov av stöd och information om var de kan söka bidrag.

Analys/sammanfattning

Konstnärscentrum Öst agerar inom ett geografiskt område med många andra starka aktörer inom bild- och formområdet, vilket gör att deras projekt har svårare att nå ut i jämförelse med de andra regionala organisationerna inom Konstnärscentrum.

Offentlig gestaltning är dessutom en arena där kommuner, regioner och staten bedriver egen verksamhet och därmed har framträdande roller.

Utövande konstnärer inom bild- och formområdet har traditionellt haft en mycket central roll inom området offentlig gestaltning/konst i rollen som konstkonsulter. Det finns en skiftning med ett ökande antal uppdrag till curatorer och projektledare som minskar konstnärernas roll till att enbart vara den som utför verket i den mycket omfattande process som leder till en offentlig gestaltning. I den förändringen kan organisationer som Konstnärscentrum Öst spela en viktig roll som kunskapsbärare med den konstnärliga utövaren i centrum.

Förmedling av offentliga gestaltungsuppdrag är ett stort och troligt växande område då det idag inte enbart gäller statliga, regionala och kommunala verksamheter utan även privata. Det är också tydligt att mellanstora och mindre kommuner inte själva har resurser för att hantera frågan och där kan Konstnärscentrum Öst spela en roll. Till centrumbildningens nackdel är att på grund av att gestaltungsuppdragen är så stora och omfattande projekt förmedlas få i antal och därmed gynnas få medlemmar. Det är därför positivt att centrumbildningen arbetar för att bredda sitt uppdrag bland annat med att förmedla uppdrag till skolor, vilket i sin tur kan leda till ett ökat antal medlemmar.

Framtid/utmaningar

De olika regionala organisationerna som tillsammans utgör den nationella organisationen Konstnärscentrum har stark självständighet och har delvis utvecklats åt olika håll. Det finns nu ett behov av ökad samverkan och även att lära av varandra.

Konstnärscentrums nationella organisation fördeklarar de statliga medlen vilket gör att samtliga regioner har små resurser istället för att organisationen samlar sig till ett starkt nationellt kansli. Nackdelarna med en centralisering är samtidigt många, med minskat regionalt inflytande och mindre anpassning till regionala förutsättningar.

Konstdepartementet är ett första stort nationellt projekt som Konstnärscentrum Öst initierat och till vilket de även bjudit in de andra regionala centrum-bildningarna samt de andra inom bild- och formområdet. BRAK-dagarna⁶⁵ som arrangeras av Konstnärscentrum Nord är ett annat projekt som även samlat medlemmar nationellt.

Ett utmärkande drag för bildkonstnärer i jämförelse med konstnärer inom andra konstområden är det stora antalet utövare och att det är en konststart i vilken man kan verka även i hög ålder, vilket betyder att man verkar över lång tid. För enskilda bildkonstnärer är det därför av stor vikt att kunna ta del av praktisk kompetensutveckling något som centrum-bildningen kan förmedla.

13.8 Musikcentrum Öst

Konstområde: musik

Yrkesområden: professionella musikutövare och artister

Juridisk form: ideell förening

Bildades 1970, ombildad 2011

Enbart enskilda medlemmar

Antal medlemmar: 795 (riksorganisationen har ca 1 600 medlemmar)

Medlemsavgift: 400 kr per grupp eller soloartist

Kriterier för medlemskap: musikutövare och artister som är långsiktigt yrkesverksamma på hel- eller deltid och uppfyller Arbetsförmedlingen Kultur och medias krav på professionalitet⁶⁶. Arbete som musklärare/pedagog räknas inte.

Vid ansökan om medlemskap görs en bedömning av kansliet och sedan fattas ett formellt beslut av styrelsen.

Historik och organisation

Musikcentrum bildades 1970, var en av de första centrum-bildningarna och var lokaliserat till Stockholm. 1977 ville musiker i Göteborgsområdet bilda en egen organisation och skapade Musikcentrum Väst och därmed omvandlades den äldre organisationen till Musikcentrum Öst. 2011 bildade Musikcentrum Öst och Musikcentrum Väst Riksförbundet Musikcentrum. Riksförbundet bildades för att fortsatt kunna ansöka om statliga medel från Kulturrådet. 2013 tillkom även Musikcentrum Syd som medlem.

Riksorganisationen har en styrelse med representanter från de regionala organisationerna. Ordförande, en extern person, är en arbetande ordförande vars lönekostnader delas av regionerna. Riksorganisationen har inget kansli.

De tre regionala organisationerna är alla egna föreningar med var sin styrelse och kanslier med verksamhetsledare och personal som hanterar verksamheten.

Musikcentrum Öst har en styrelse med nio ledamöter, samtliga musikutövare och medlemmar.

Kansliet är lokaliserat till STIM-huset på Södermalm i Stockholm.

Medlemmar

Medlemskapet är inte regionalt knutet så en musikutövare kan vara medlem i Musikcentrum Öst men ändå vara bosatt i en annan del av Sverige som inte har en regional organisation.

36 procent av medlemmarna är kvinnor och organisationen arbetar medvetet för att öka jämställdheten. De redovisar att bland bandleddare och soloartister är andelen kvinnor 51 procent.⁶⁷ Organisationen arbetar även med att öka mångfalden bland medlemmarna i mening utländsk bakgrund. Enligt kansliet har man ett relativt stort inflöde av musiker med utländsk bakgrund som inte har en bakgrund av en konstnärlig högskoleutbildning eller en av de kvalitativa musikutbildningarna vid folkhögskolor. Musiker som kommer från musiktraditioner som relateras till de nationella minoriteterna finns också bland medlemmarna och kansliet menar att man även ser en viss ökning.

Enbart individer kan vara medlemmar i organisationen men man kan sedan välja att presentera sig med ett soloprogram och/eller grupp.

65 <https://kc-nord.org/brak/>

66 <https://arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/hitta-jobb/kultur-och-media/kultur-och-media---kriterier-for-att-bli-inskriven>

67 (Musikcentrum Öst, 2020)

Musikområdet definieras av att det rymmer ett flertal genrer. Ett stort antal medlemmar i Musikcentrum Öst arbetar med musik för barn och unga. Genrerna jazz, världsmusik, visa och samtida konstmusik, men även frilansande klassiska musiker finns representerade. Tidigt i centrumbildningens historia var många verksamma inom jazzen och konstmusiken.

Medlemmarna är ett segment av musiker som inte har egna managers eller andra strukturer kring sig och en del arbetar enbart live. Idag är det även ett flertal musiker och artister som vill arbeta oberoende med egen produktion.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 2 320 903 kr
Övriga intäkter 2019: 223 194 kr
Resultat 2019: -67 897 kr, 2018: 18 992 kr
Rörelsekostnader 2019: 2 911 994 kr

Av övriga intäkter var 83 200 kr medlemsavgifter. Musikcentrum Öst utökar sin ekonomi med en omfattande projektfinansiering.

Projektet Keychange med ett flertal internationella samverkanspartners finansieras med ett EU-bidrag och till hälften av medel från STIM. Projektet har enbart kunnat genomföras på grund av den externa finansieringen men har även lett till oanade konsekvenser av en ekonomisk förlust i förhållande till den svaga svenska valutan och ett bidrag som tilldelats i euro.

Bidragsgivande myndigheter

Region Stockholm

Musikcentrum Öst har erhållit verksamhetsbidrag sedan 2017.
Verksamhetsbidrag 2020: 350 000 kr.
Projektbidrag 2020: 100 000 kr för Musik till vardags
Särskilt stöd på grund av coronapandemin 100 000 kr.

Kulturrådet

Riksorganisationen Musikcentrum erhöll 3 400 650 kr år 2020 och därav fördelades 1 560 480 kr till Musikcentrum Öst.

Andra statliga stöd

Projektbidrag Musikverket 370 048 kr för Fritt spelrum och Keychange 2019.

Kommunala bidrag

Stockholm stad projektbidrag 172 000 kr för Efterhäng och Musik på rosa station.

EU-medel

Keychange ett 4-årigt jämställdhetsprojekt. 208 375 kr (2019)

Verksamhet

Förmedlingen är central i Musikcentrum Östs verksamhet.

För att förmedlas av Musikcentrum Öst krävs utöver medlemskap att man presenterar ett soloprogram och/eller grupp som styrelsen godkänner enligt kriterier som offentliggörs på hemsidan.⁶⁸ Det är programmet som är den förmedlingsbara enheten. År 2019 förmedlade man 295 grupper/program.⁶⁹

Förmedlingen sker i huvudsak digitalt genom organisationens hemsida, direkt mot uppdragsgivare och genom att ta emot förfrågningar. Programmen synliggörs även via sociala medier och nyhetsbrev. En stor andel av de förmedlade akterna är program för barn och unga.

Musikcentrum Öst arrangerar en utbudsdag för arrangörer. Organisationen arbetar aktivt med att öka förmedlingen till kranskommunerna i Stockholmsregionen men även till angränsande regioner genom att träffa kulturchefer och handläggare. De bygger upp arrangörsnätverk med exempelvis bibliotek.

Musikcentrum Öst driver ett stort antal projekt. Några är direkt arbetsförmedlande medan andra syftar till ökad jämlikhet och jämställdhet.

Organisationen lägger relativt stora personella resurser på att driva frågor för att främja villkoren för musikkonstnärer.

Musikcentrum Öst stöttar sina medlemmar att utveckla förutsättningarna att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet genom coachning och kompetensutveckling. Centrumbildningen agerar aktivt gentemot kommersiella agenter för att de ska börja arbeta med medlemmar med potential och viljan att arbeta på det sättet.

Internationellt

Musikcentrum Öst arbetar för att vidga sitt internationella arbete genom olika projekt. EU-projektet Keychange 2.0 är ett EU-finansierat jämställdhets-

68 <https://www.musikcentrumost.se/villkor-for-medlemskap/>

69 (Musikcentrum Öst, 2020)

projekt i samverkan med organisationer i ett flertal länder.⁷⁰

2019 medverkade centrumbildningen i Jazz Alloy i London.

Riksförbundet Musikcentrum arbetar för att etablera ett internationellt varumärke med Musikcentrum Sweden.

Samverkan

Musikcentrum Öst är samlokaliserade med ett flertal andra musik- och bild/formorganisationer i STIM-huset i Stockholm. I huset finns bland andra Musikalliansen med vilka man samverkat gällande kompetensutveckling för musiker.

Musikcentrum Öst samverkar med Teatercentrum Östra och Danscentrum Stockholm informellt och i olika projekt. Samverkan har ofta skett inom området scenkonst för barn och unga.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Länsmusiken i Stockholm har uppdrag som ligger nära Musikcentrum Öst och även ett fokus på att förmedla program för barn och unga.

Inom musikområdet finns ett stort antal kommersiella agenter som förmedlar, coachar och stödjer musiker och vars ersättning i huvudsak är att de begär en andel av gaget.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Musikcentrum Öst har aktivt arbetat med enkäter och att sammanställa och spegla hur området och medlemmarna påverkas av pandemin.

De påpekar att medlemmarna nu har ett stort behov av att överföra sina produktioner till live-streaming i fall då riskgrupper finns i publiken.

Analys/sammanfattning

Musikcentrum Öst är en organisation med en lång historia och som länge präglades av att de som var drivande i föreningen var personer som varit med och byggt centrumbildningen från början. Liksom många andra organisationer blev skiftet när grundarna avgick ett stort tapp i kunskap och verksamheten fick delvis börja om. En annan omfattande förändring var riksföreningens bildade vilket även krävde att den dåvarande organisationen Musikcentrum blev Musikcentrum Öst. Samgåendet med Musikcentrum Väst i

en riksorganisation var inte utan slitningar och konflikter som över tid har överbryggats.

Bland musikutövare finns många yrkesgrupper och många genrer som ofta är relativt separerade. Vissa områden har både offentligt stödda institutioner och en fri sektor medan andra enbart finns inom den fria sektorn och vissa mer eller mindre helt utanför de offentliga stödsystemen. Musikcentrum Öst har medlemmar som återfinns i större antal inom vissa genrer och då främst gör produktioner för barn och unga, vilket är ett område som har en mycket svag position inom den omfattande kommersiella musiksektorn. Det finns tecken på att intresset för musik för barn och unga dessutom blir än svagare. Exempelvis har Grammis priset från och med år 2020 tagit bort kategorien Årets barnalbum.⁷¹

Det finns en vilja och medvetenhet inom organisationen att vilja nå till en än bredare del av musikområdet. Organisationen arbetar med att vidga representationen bland medlemmarna i förhållande till jämställdhet och att öka antalet medlemmar med utländsk samt olika etnisk bakgrund.

Framtid/utmaningar

Den organisationsstruktur som Musikcentrum har valt nationellt och regionalt är tillkommen av hur man växt fram historiskt och av statens behov av att effektivisera sin bidragsgivning. Idag behöver de göra avvägningar mellan att stärka sig nationellt och internationellt, vilket troligen kräver att de stärker riksorganisationen och samtidigt hanterar att utveckla sitt arbete regionalt.

Det är en utmaning att utveckla gemensamma frågor och verksamhet med de två andra regionala organisationerna inom Musikcentrum då man har olika storlekar i antal medlemmar, ekonomier och delvis utvecklat sina verksamheter åt olika håll. Exempelvis har Musikcentrum Syd även öppnat för stödmedlemmar.

En intressant fråga är om det är de nuvarande regionala organisationernas ansvar att bygga fler regionala organisationer exempelvis i norr för att uppfylla statens krav om att verksamheten ska vara nationell.

Region Stockholm har nyligen genomlyst Länsmusiken i en utredning. Utredaren påtalar vikten av att länsmusikens roll och relation till Musikcentrum Öst är definierad avseende samverkan.⁷²

70 <https://www.keychange.eu>

71 https://grammis.se/nominated_year/2020/page/2/, <https://www.svt.se/kultur/inget-pris-till-barnmusiken-pa-grammis-nasta-ar>

72 s. 30, (Sjöström, 2002)

Musikcentrum Öst arbetar med att utveckla förmedlingen av sceniska musikprogram för barn och unga i den östra regionen med fokus på Stockholmsregionen. Här behöver centrubildningen i dialog med kulturförvaltningen Region Stockholm och dess läns kulturfunktion inom musiken hitta sina roller.

Organisationen har valt att driva ett flertal projekt och kan därmed utveckla verksamheten och utöka ekonomin. En del projekt kan sägas vara en del av kärnverksamheten medan andra projekt utökar ramarna. För ett i grunden litet kansli är det på många sätt en utmaning att i längden driva ett flertal projekt.

Musikcentrum Öst verkar inom ett konstområde som är omfattande och komplext och där olika genrer och grupperingar arbetar på väldigt olika villkor. Det är även ett av de konstområden som är starkt kommersiellt, har en mångfald av offentligt finansierade institutioner samt helt egenfinansierade organisationer och strukturer, ofta med kanslier i Stockholm. Det blir därmed svårt för Musikcentrum Öst att synliggöra sig.

Inom de musikgenrer som är starka kommersiellt finns ibland en negativ syn på strukturer och musiker som stöds av offentliga bidrag och av organisationer som har offentligt stöd, vilket gör att Musikcentrums uppdrag kan behöva tydliggöras.

13.9 Teatercentrum Östra

(del av nationell organisation)

Konstområde: teater

Yrkesområden: teatergrupper

Juridisk form: ideell förening

Bildades 1969

Enbart juridiska medlemmar

Antal medlemmar: 92 medlemmar nationellt, varav 39 i region Öst

Medlemsavgift: 6 000 kr

Kriterier för medlemskap: Fri professionell teater som yrkesmässigt utövar fri teaterkonst. Medlemsgruppen ansluts till kollektivavtalet vilket i sig kräver en professionell nivå.

Historik och organisation

Teatercentrum är en nationell organisation som benämner sig själva som en bransch- och arbetsgivarorganisation. Teatercentrum har en nationell styrelse som väljs av en kongress vilken också beslutar om verksamhetsplan. Stadgarna anger att antalet leda-

möter ska vara 7–11 och att högst 3 ledamöter kan vara externa. Ledamöterna har treåriga mandatperioder.

Teatercentrum är som arbetsgivarorganisation från och med januari 2020 knutna till Svensk scenkonst.⁷³ Teatercentrum sluter kollektivavtal avseende anställda vid de fria professionella teatrar i Sverige med Teaterförbundet för scen och film.

Teatercentrum är representerade i bolagsstyrelsen för Bibu AB och centrubildningen är även delägare tillsammans med Svenska ASSITEJ. Teatercentrum är representerade i styrelsen för Scensverige och Scensverige AB.⁷⁴ Teatercentrum är delägare av Stiftelsen Teatern vid Rosenlundsgatan.

Huvudkontoret är lokaliserat till Stockholm och är samlokaliserat med Teatercentrum Östra i STIM-huset på Södermalm i Stockholm.

Vid huvudkontorets kansli finns en nationell verksamhetsledare.

Organisationens regionala avdelningar har alla en verksamhetsledare som utifrån riktlinjerna från styrelsen och treåriga verksamhetsplaner operativt driver verksamheten inom respektive område, södra, västra, östra och norra. Avstämningar mellan verksamhetsledarna och styrelsen sker varje kvartal.

Medlemmar

Teatercentrum har enbart teatergrupper som medlemmar. Efter att de beslutade om att enbart ha juridiska personer som medlemmar har de under en period varit möjligt för enskilda individer att vara knuten till Teatercentrum via Teatercentrums nätverk, något som avslutades 2019.

Medlemsteatrar ansluts till gällande kollektivavtal samt till försäkringar i bolaget FORA och Trygghetsrådets TRS.

En majoritet av medlemsteatrar är idag turnerande grupper utan egen scen och spelar för barn och unga. När organisationen bildades och under de första årtiondena producerade huvudparten av grupperna för en vuxenpublik. Andelen medlemmar som spelar för en vuxen publik ökar nu återigen.

I och med kollektivavtalet med arbetsmarknadsförsäkringar och krav på att arbetsmiljölagstiftningen följs krävs en professionell administration av medlemsgrupperna vilket gör att nya och tillfälliga grupperingar har svårare att nå kraven, om än ett omfattande stöd finns för medlemmar.

⁷³ De var tidigare knutna till Arbetsgivaralliansen.

⁷⁴ Teatercentrum är till skillnad från Danscentrum inte delägare av alliansen inom sitt konstområde.

Ekonomi

Total bidrag 2019: 5 151 464 kr

Övriga intäkter 2019: 910 666 kr

Resultat 2019: -228 634 kr, 2018: 169 203 kr

Rörelsekostnader 2019: 6 290 266 kr

Av övriga intäkter är 552 000 kr medlemsavgifter.

Av Teatercentrums bidragsfinansiering är 2 181 464 kr i huvudsak regionala och kommunala bidrag, vilket betyder att 42 procent av Teatercentrums bidragsfinansiering kommer från andra finansiärer än staten.

Bidragsgivande myndigheter

Teatercentrum Östra har inte verksamhetsbidrag från Region Stockholm.

Projektbidrag Region Sthlm: 100 000 kr för Stjärnkalaset 2020

Andra regionala stöd

Teatercentrum Östra har en uppdragsöverenskommelse med Region Östergötland och verksamhetsstöd från Region Västmanland 2020.

Teatercentrum erhåller även verksamhetsbidrag från Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Norrbottens läns landsting, Region Västerbotten, Jämtlandsläns landsting, Västernorrlands läns landsting.

Kulturrådet

Verksamhetsbidrag Teatercentrum nationell organisation 2020: 2 970 000 kr

Kommunala bidrag

Projektbidrag Stockholm stad: 100 000 Stjärnkalaset 2020

Teatercentrum har även erhållit stöd från Malmö stad och Lunds kommun.

Verksamhet

Centrumbildningen har efter medlemmarnas önskemål fokuserat medlemskapet till enbart juridiska medlemmar och att utveckla sin arbetsgivarkompetensen samt fokusera verksamheten på förmedling.

Teatercentrum förmedlar, marknadsför och verkar för att synliggöra sina medlemsteatrar. 2018 presenterade medlemsgrupperna totalt 11 000 föreställningar för mer än 700 000 personer.⁷⁵

Förmedlingen av föreställningar är indirekt då det är gruppen som själv sluter avtal med arrangören.

Kommunikationsarbetet som bland annat inkluderar sociala medier, har setts över och utvecklats under 2019, en ny hemsida lanserats samt en ny visuell identitet.

Teatercentrum Östra arrangerar en utbudsdag som kallas Stjärnkalaset där hela föreställningar visas för arrangörer från regionen och från övriga landet.

I flera av regionerna angränsande till Stockholm är länsteatrarna dominerande och då ges Teatercentrum rollen att representera den fria sektorn. Teatercentrum Östra har ett uppdrag från Region Östergötland att vara de fria gruppernas röst och bevaka deras intressen.

Teatercentrum har en tydlig inriktning på att stärka medlemmarna som arbetsgivare. En del av Teatercentrums verksamhet är att arbeta fram kollektivavtalet och arbetsmarknadsförsäkringar samt att förmedla det till medlemmarna och kontinuerligt stödja i tillämpning.

Kompetensutveckling som arrangeras av centrum-bildningen är fokuserad till arbetsgivarfrågor såsom exempelvis arbetsmiljöfrågor.

Centrumbildningen driver även kulturpolitiska frågor och verkar för att medlemmarnas förutsättningar ska förbättras.

Internationellt

Arbetet med internationell samverkan och de internationella nätverken för organisationen hanteras av den nationella verksamhetsledaren och styrelsen.

Samverkan

Genom sitt avtal med Svensk Scenkonst har medlemsteatrar möjlighet till arbetsrättslig rådgivning.

Organisationen samverkar med teaterkonsulenter som finns i flertalet regioner samt regionala Riksteaterkonsulenter.

Teatercentrum Östra samverkar med Danscentrum Stockholm, Musikcentrum Öst och Manegen.

Andra organisationer med liknande uppdrag

Riksteaterkonsulenter i olika regioner och den nyinrättade tjänsten som Riksteaterkonsulent i Stockholmsregionen.

75 (Teatercentrum, 2020)

Ett flertal regioner har även teaterkonsulenter med vilka Teatercentrum samverkar.

Effekter på grund av och efter coronapandemin

Pandemin har lett till ett ökat behov av information om offentliga stöd men även avtalsfrågor från medlemmarna samt en ökad dialog med regioner och kommuner. Det finns även behov från medlemmarna om stöd i arbetsmiljöfrågor och gruppernas ansvar som arbetsgivare om och hur föreställningsverksamhet och turnéer är möjliga att genomföras på ett smittsäkert sätt, både för anställda och för en publik. Delar av publiken är dessutom riskgrupper.

Teatercentrum har under våren försökt skapa nätverk inom regionen för att möjliggöra streaming av föreställningar.

Analys/sammanfattning

Teatercentrum är en av de äldre centrumbildningarna med regionala verksamheter som täcker hela landet och den enda som valt att ha en samlad nationell organisation med en styrelse. De särskiljer sig även med att enbart ha juridiska medlemmar och vara en tydlig arbetsgivarpart. Då en stor del av medlemsgrupperna är turnerande utan egen scen är det en rimlig hållning att förhålla sig relativt fritt till den geografiska tillhörigheten i landet.

Teatercentrum är en centrumbildning som har relationer och stöd från ett flertal regioner nationellt, även utanför storstadsregionerna.

Den nya uppdaterade hemsidan, som lanserades innan coronapandemin, har ökat effektiviteten i Teatercentrums förmedling. Teatercentrums möjlighet att förmedla digitala och streamade föreställningar är inte bara beroende av de enskilda medlemsteaternas

resurser utan även de avtal som finns och som förhandlas av parterna på området.

Framtid/utmaningar

Inom teaterområdet finns en ökande andel verksamma som arbetar i lösare former, tillfälligare grupperingar, än det mer ordnade fria gruppformatet med en tydlig arbetsgivare och anställda. Ökningen av friare former kan härledas till nya produktionssätt, konstnärlig vilja men även till ekonomiska begränsningar. Inom teaterområdet finns även ett ökande antal personer som är kombinatorer, det vill säga blandar anställningar med uppdrag genom enskild firma, vilket gör att gränserna arbetsgivare och arbetstagare löses upp. Det är samtidigt inte en entydig bild av att allt går mot lösare tillfälliga former utan det finns även en vilja hos en del yngre inom området att återigen arbeta i mer kontinuerliga konstnärliga grupperingar. En förändring över tid är att en del offentligt ägda teaterinstitutioner har öppnat upp med samarbeten i olika former gentemot den fria sektorn.

Här har Teatercentrum en roll att vara en aktör som vidmakthåller kunskap och vilja att fylla rollen av en arbetsmarknadspart inom den fria sektorn.

Region Stockholm har satsat främjande resurser på dans- och cirkusområdet vilket lett till positiva effekter och en ökad efterfrågan från arrangörerna men troligtvis även till en minskande andel för teaterområdet.

Teatercentrum Östra har en utmaning i att visa på vikten av kvalitativ, kontinuerlig förmedling av teaterföreställningar till en bredd av invånare i regionen med tyngdpunkt på barn och unga, i ett geografiskt område som hela tiden vill fokusera på det som området självt anser är konstnärlig utveckling.

14. Utmaningar

Det finns en ökad projektifiering inom den offentliga bidragsgivningen inom kulturpolitiken liksom andra politikområden. För centrumbildningarna har projektbidragen varit en av få möjligheter att utvidga sin verksamhet ekonomiskt. Den statliga finansieringen med verksamhetsbidrag har varit grunden men den budgetramen har under lång tid inte höjts.

Kommuner och landsting, numera regioner, har tidigare i viss mån finansierat centrumbildningar genom projektbidrag vilket lett till tidsmässigt korta insatser med därefter ofta förlorad kunskap. De korta intensiva insatserna leder ofta till ökad arbetsinsats för den fasta personalen.

Utvecklingen av en starkare regional kulturpolitik har nu öppnat upp möjligheterna för organisationer som centrumbildningarna att även erhålla verksamhetsbidrag vilket stärker de långa, kontinuerliga strukturerna som i sin tur främjar den fria kultursektorn. Från centrumbildningarnas sida krävs nu en dialog och en tydlighet i verksamheten för att än mer möjliggöra ett ökat stöd och från fler regioner. Projektfinansieringen kommer ändå fortfarande vara en viktig del av finansieringen då andelen finansiärer utöver de offentliga ökar.

Centrumbildningarnas verksamheter är idag till stora delar centrerade runt storstäderna Stockholm, Göteborg, Malmö och tillhörande regioner, vilket i sig är logiskt då majoriteten av alla konstnärer bor i dessa områden. I Kulturrådets rapport från 2002 ger utredaren perspektivet att *”bristande resurser lett till att centrumbildningarna, från att tidigare ha haft en aktiv verksamhet över hela landet, nu alltmer har koncentrerats till storstäderna”*⁷⁶. Det är en stor utmaning för flertalet centrumbildningar att återigen visa på att de är del av den viktiga infrastruktur som möjliggör för kulturskapare ska kunna bo och verka i hela landet. En stor andel av centrumbildningarnas verk-

samhet i Stockholmsregionen är innanför gränserna av Stockholm stad. Centrumbildningarna är därför en ännu outnyttjad resurs även inom Stockholmsregionen.

Flertalet centrumbildningar tycks internt brottas med olika frågor som kan sägas handla om deras identitet och position inom konstområdena. Det finns hela tiden en pålaga om att de ska öka medlemsantalet och därutöver frågan om de har ”rätt” medlemmar, *se vidare 16.2*. Och vem ska vara de aktiva, drivande i föreningarna? Är det kansliet, styrelsen eller medlemmarna som ska vara drivande? Ska man vara medlemsföreningar som drivs av professionell kanslipersonal utan konstnärlig bakgrund eller kanslier med medlemmar, yrkesverksamma konstnärer som plockat upp viss kunskap i projektledning, administration? Hur professionell i det som ligger utanför den särskilda yrkeskompetensen som medlemmarna har i en centrumbildning kan man kräva att organisationen är? Vilken professionell nivå kan bidragsgivarna kräva av medlemsföreningar? Hur professionell måste den civila sektorn vara för att erhålla offentligt stöd? Hur ska styrelsen vara sammansatt – enbart av medlemmar eller även med andra utomstående personer som tillför kunskaper? Hur tillser de då att det är medlemmarnas intressen som främjas?

Det finns inga korrekta svar på dessa frågor utan de är frågor som centrumbildningarna hela tiden behöver föra en dialog om, men de behöver också kunna ge argument för sina ståndpunkter.

Den verksamhet som de enskilda centrumbildningarna har beror på de olika konstområdenas behov men också formering i andra organisationer och infrastruktur samt hur det offentliga agerar. Centrumbildningarna har i stort förändrat sig och följt med i utvecklingen. Organisationerna är olika och så även verksamheterna. Till slut uppkommer frågan om vad som är gemensamt för centrumbildningarna och om

76 (Prop. 1987/77:87, 1987)

nya typer av organisationer som också på olika sätt främjar konstnärlig verksamhet och förmedlar uppdrag och arbetstillfällen kan ingå inom samlingsbegreppet och därmed få tillgång till de offentliga stöden. Det här är en fråga som är högst aktuell för bidragsgivarna och som centrumbildningarna själva bör ta på allvar. Om man inte kan vara tydlig med vad som särskiljer centrumbildningar från andra, så finns alltid en risk att man ifrågasätts.

15. Coronapandemin och centrumbildningarna

Samtliga centrumbildningar arbetar aktivt för att stödja sina medlemmar under den nu pågående pandemin som innebär en omfattande påverkan på kultursektorn, medlemmarnas yrkesutövning och försörjningsmöjligheter. Organisationerna själva påverkas även både gällande sin verksamhet och ekonomiskt.

Organisationerna har alla snabbt samlat in information om medlemmarna vilken sedan förts vidare till organisationer som KLYS men även framförts direkt till regeringen, myndigheter och förvaltningar.

Flera regioner inklusive Region Stockholm skapade särskilda stöd för att främja kultursektorn under coronapandemins första vår. Centrumbildningarna

kunde ansöka om stöden och ett flertal organisationer erhöll även stöd. Region Stockholm fördelade 560 000 kr till sex olika centrumbildningar. Region Skåne beslutade om ett särskilt bidrag för att förstärka centrumbildningarna i regionen i samband med coronapandemin och totalt fördelades 1 600 000 kr till åtta centrumbildningar.

Enligt Kulturrådet var centrumbildningarna en av de självklara och viktiga organisationerna som de vände sig till för att snabbt få en överblick av effekterna av pandemin för den fria kultursektorn.⁷⁷ Staten har inte ännu riktat några särskilda medel till centrumbildningarna.

---

⁷⁷ Intervju med handläggare med ansvar för centrumbildningar, Isabel Thomson, Kulturrådet, 2020-08-12.

16. Utredarens analys och rekommendationer

Hade centrumbildningarna skapats idag? Centrumbildningarna formades för att konstnärer inom olika områden själva organiserade sig i föreningar i en tid där det var ett självklart sätt att agera för unga ”samhällsmedvetna” personer. På många sätt liknande dagens anda bland många yngre som engagerar sig i olika grupperingar för olika syften. En av de stora skillnaderna är att då fanns nästan inga andra strukturer inom den fria kultursektorn och idag finns det många.

Organiseringen av centrumbildningarna och formeringen av den moderna kulturpolitiken i Sverige skedde under samma tidsperiod och centrumbildningarna plockades snabbt upp av den statliga kulturpolitiken och har sedan dess i huvudsak även varit finansierade av det offentliga. Centrumbildningarna har därmed formats i en kontinuerlig dialog mellan medlemmarnas egna behov och önsknings, styrelsernas och verksamhetsledares visioner, den statliga kulturpolitikens reformer och visioner, styrningen av kulturarbetsmarknaden och bidragsgivande myndigheters ramar, i huvudsak Kulturrådet.

16.1 Centrumbildningarna och kulturpolitiken

Centrumbildningarna är medlemsföreningar och som demokratiska föreningar ska då medlemmarnas intressen stå i centrum. Huvuduppdraget kan mycket brett beskrivas som att främja medlemmarnas möjligheter att verka inom sina konstnärliga yrken. Dessa individers arbetsmarknad och uppdragsmarknad återfinns inom respektive konstområde men går ofta även långt utanför området. Det är enkelt att se att en kompositör även kan arbeta inom exempelvis teaterområdet.

Men musikern kan även komponera till helt andra områden som exempelvis dataspel. Det här är självklart för den enskilda individen, för centrumbildningen och för konstnärspolitiken men blir komplicerat i förhållande till de kulturpolitiska ramar som vill strukturera och mäta sina flöden och effekter samt behöver ordna in saker inom vissa gränser. En annan oundviklig struktur är det rent administrativa då det måste vara hanterbart för både beslutandegrupper och handläggare samt att budgetar på olika sätt ska fördelas inom en förvaltning.

Den här problematiken är på intet sätt unik för centrumbildningar men blir kanske mer påtagligt besvärlig när organisationerna om än viktiga är små som enskilda organisationer men även som en samlad grupp och därför sällan kan hanteras som en unik grupp. De flesta förvaltningar exempelvis Kulturrådet och kulturförvaltningen Region Stockholm hanterar i stort centrumbildningarna inom respektive konstområde. Kulturrådet har en handläggare som är ansvarig för centrumbildningarna som grupp men bedömningen sker i huvudsak av handläggare för respektive konstområde.⁷⁸ Problemet att hanteras inom ramen av konstområdet är inte lika stort för alla centrumbildningar men högst påtagligt inom vissa som exempelvis Illustratörcentrum och Centrum för dramatik. Centrum för dramatik hamnar i kategorien litteratur/ordområdet men borde exempelvis även finnas med när filmpolitiken diskuteras och illustratörer rör sig på en mycket bred arbetsmarknad.

En lösning för att bredda seendet är att som Region Skånes kulturförvaltning arbeta med horisontella utvecklingsprojekt och kollegier där centrumbildningarna ingår bland andra aktörer. Ett tydligt sådant

⁷⁸ Kulturrådets budget för centrumbildningarna är en annan än för konstområdena.

område är Skånes arbete med kulturella och kreativa näringar där flera centrumbildningar ingår. Till exempel har bild- och formområdet inkluderats i förhållande till platsutveckling och Regionens kommunutbildningar.⁷⁹

En annan effekt av organiseringen i flertalet bidragsmyndigheter på både statlig, regional och kommunal nivå är att producerande kulturaktörer och mellanhänder som centrumbildningar blir hanterade i samma processer och ställs mot varandra. Något som kan vara positivt för organisationer som blandar dessa verksamheter men kan försvåra för organisationer som arbetar mer strategiskt. Här finns också en konkurrenssituation då medlemmar i en centrumbildning ska tala för ökade medel som de vet tas inom samma budget som de själva söker produktionsmedel ifrån.

Det finns ibland ett ifrågasättande om kulturpolitiska medel ska avsättas till vissa konstnärer som inte är vad som benämns som fritt verksamma och ibland även definieras som att de utövandes verksamhet är kommersiellt fungerande. Det är en alltför generell argumentation. Bidrag eller stöd i form av främjande verksamhet finansierad av det offentliga måste alltid relateras till syfte och målsättning. Delar av det offentliga kulturstödet har som primärt kriterium kvalitet, andra publika mål eller för att stödja en mångfald av uttryck. Inom det vi kallar det konstnärspolitiska området är det av vikt att det finns stöd för en infrastruktur som är generell för gruppen professionellt yrkesverksamma, som främjar förutsättningar för det konstnärliga skapandet så att konstnärer kan försörja sig och att de kan nå en publik.

Kulturrådets behov av att ha en samlad nationell organisation för att kunna tilldela medel har påverkat centrumbildningarnas organisering. Kulturrådets beslut var rationellt då det blev mer effektivt administrativt, vilket är en viktig hållning för en myndighet som fördelar ett stort antal olika bidrag i små summor. I jämförelse är det intressant att se utvecklingen av regionernas kulturpolitik och dess medelsfördelning som med Kultursamverkansmodellen har en målsättning att möjliggöra olika prioriteringar och variationer⁸⁰. Eftersom de regionala variationerna inte enbart gäller vilka verksamheter som stöds och dess nivåer utan även hur den regionala kulturpolitiken organiseras betyder det att nationellt och interregionalt

verksamma organisationer som centrumbildningar måste ha mycket hög kompetens om de skilda regionerna. Det kan betyda att centrumbildningen måste hantera sin verksamhet olika i olika regioner, vilket för dem leder till ökade kostnader.

Centrumbildningar har funnits med under lång tid i kulturpolitiken och påverkas av hur politiken omformuleras och organiseras. Regionernas allt starkare position och Kultursamverkansmodellen införande har påverkat centrumbildningarna. Region Stockholm, Region Skåne och Västra Götalandsregionen är de regioner som tydligast ökat sina medel till centrumbildningarna. I Stockholmsregionen tenderar många centrumbildningar att bli en liten aktör i jämförelse med andra regioner. Verksamheten kan osynliggöras i det större flödet. En annan faktor är att huvudparten av centrumbildningarnas nationella kanslier är lokaliserade till Stockholm stad vilket ibland tycks göra att den nationella verksamheten tränger bort eller osynliggör den regionala verksamheten i Stockholmsregionen.

Ett fåtal centrumbildningar erhåller kommunalt stöd i form av projektbidrag utanför Stockholms stad i Region Stockholm och ett fåtal erhåller regionala stöd från angränsande regioner till Stockholm trots att flera organisationer omfattar flera regioner eller är nationella. En liknande bild ses nationellt det vill säga att centrumbildningarna i huvudsak får stöd av storstadsregionerna och storstäderna. Här finns en uppgift för de olika förvaltningarna att samverka och eventuellt se om en gemensam ökad finansiering av centrumbildningar kan leda till en ökad utväxling av verksamheterna som i sin tur leder till ökade kulturupplevelser för invånarna.

Uppdraget till centrumbildningarna att arbeta med arbetsförmedling och kompetensutveckling av sina medlemmar kan också utvecklas till att i ökad omfattning handla om att delta i lokala och regionala konstnärliga noder. Det innebär ett ökat samarbete med regioner och landsting. Ett utökat samarbete mellan landsting, regioner och centrumbildningar har goda förutsättningar att ge lyckade resultat.⁸¹

79 Skriftliga svar på frågor till kulturförvaltningen Region Skåne om deras arbete med centrumbildningar.

80 (Förordning 2010:2012, 2010)

81 s. 402, (SOU 2018:23, 2018)

- Region Stockholm bör uppmärksamma hur ett konstområdesövergripande synsätt på centrumbildningarnas verksamhet kan främjas och även stödja en utveckling inom andra områden.
- En ökad samverkan mellan regioner och kommuner kan leda till en utväxling av centrumbildningarnas verksamheter som i sin tur leder till ökade kulturupplevelser för invånarna.

16.2 Medlemsföreningar och demografin

I Kulturrådets senaste rapport om centrumbildningarna från 2011 läggs en relativt stor vikt vid medlemmarnas ålder.⁸² Genomgående ges en underliggande antydning om att om medlemmarnas genomsnittsålder är hög så är det negativt och tyder på att man bör förnya sig. I resonemanget ligger en tolkning att medlemmarna eventuellt inte avspeglar hur områdets representation ser ut men också en antydning att verksamheten inte är uppdaterad till samtiden eller kanske inte kommer att finnas kvar om inte nya medlemmar rekryteras.

Det är en inte ovanlig analys i rapporter vars uppgift är att utvärdera olika delar av den offentligt finansierade kulturen och konstområdena, att strukturer och organisationer som varit igång länge värderas som föråldrade, att man uppvärderar nya och främjar yngre personer. Ålder både på personer och organisationer tycks ofta leda till enkla slutsatser.

Gällande centrumbildningar som är medlemsföreningar för i huvudsak konstnärer inom olika konstområden är det rimligt att jämföra dess medlemskår i förhållande till demografin hos konstnärgruppen, en överblick som finns i Konstnärsnämndens rapporter.⁸³ Genomsnittsåldern bland yrkesverksamma författare är självklart betydligt högre än genomsnittsåldern bland yrkesverksamma dansare. En centrumbildning kan välja att driva en linje för att vilja fånga in en speciell del av ett konstområdes utövande eller en yrkesgrupp vilket kan leda till en annan demografisk bild än den för konstområdet genomsnittliga. Det är viktigt att här återigen påminna sig om att centrumbildningar är och ska vara demokratiska medlemsföreningar som inom ramarna för de kriterier

man sätter upp för att påvisa att man är yrkesverksam/professionell, bör omfatta alla som ansöker om medlemskap, betalar medlemsavgift och följer stadgarna. Det är mer tveksamt om det offentliga ska ha en åsikt om att en medlemsförening inom den civila sektorn ska förändra sin medlemsgrupp. Ingen av de centrumbildningar som utredaren har haft dialog med har haft andra ambitioner än att både öka och bredda sin medlemsgrupp. Flertalet centrumbildningar arbetar medvetet med att öka jämställdhet och jämlikhet i olika aspekter bland medlemmarna.

En tydlig tendens inom kultursektorn i stort liksom konstområdena är att de på samma sätt som det svenska samhället generellt blir mer och mer ålders-segregerat. Det är också en ganska vanlig bild om man synar många nya strukturer som främjar konstnärskap. Varaktiga konstnärorganisationer som centrumbildningar kan spela en viktig roll för att öka en mångfald i många aspekter. Många konstnärliga yrkesgrupper är ensamarbetande och rör sig i relativt snäva sociala cirklar, ofta inom sina konstområden. Här kan centrumbildningarna speciellt för yngre konstnärer, för konstnärer som oavsett ålder är nya i sitt konstnärskap, geografiskt har förflyttat sig i landet eller är invandrade, få yrkeskontakter med väl etablerade konstnärer och ta del av deras erfarenheter och skapa nätverk.

16.3 Små och sköra kanslier

Arbetsplatser med få anställda och som har en mycket specifik och djup kompetens blir också sköra vid längre sjukskrivningar och andra längre ledigheter som kräver vikariat. Det kan även bli mycket kännbart för verksamhetens kontinuitet när en verksamhetsledare som innehåft tjänsten en längre tid slutar.

Det finns stora fördelar med verksamhetsledare som stannar länge på sin tjänst så att en omfattande kompetens byggs upp, vilket också krävs för organisationer där styrelseledamöter inklusive ordförande byts med regelbundenhet. Vid byte av verksamhetsledare är det ofta svårt att överföra kompetensen och historiken. Den här typen av medlemsorganisationer med kanslier som består av ett fåtal anställda blir starkt präglade av de personer som är anställda.

Styrelsen är arbetsgivare och därmed får styrelseordförande en viktig roll i förhållande till verksamhetsledaren. Det är inte ovanligt att verksamhets-

82 (Kulturrådet, 2011)

83 (Konstnärsnämnden, 2016)

ledaren har en högre kompetens gällande arbetsgivarfrågor och som arbetsgivare än styrelseledamöterna vilket kan vara en utmaning i vardagen men kanske speciellt om konflikter uppstår.

För att stärka kanslierna är samverkan mellan de olika organisationerna en viktig möjlighet och något som de själva till stora delar redan gör. En samverkan som än mer förstärks genom att flertalet har kanslier i nära anslutning till varandra eller till och med delar lokaler.

”... centrumbildningarna skulle vinna på en fördjupad och strukturerad kunskapsdelning med varandra och att detta skulle gynna verksamheterna på ett sådant sätt att fördelade ekonomiska resurser används mer effektivt och gör horisontell nytta.⁸⁴”

- Region Stockholm bör stödja centrumbildningarnas egna initiativ till samverkan både nationellt mellan de regionala organisationerna/verksamheterna och mellan de olika konstområdena vilket stärker och utvecklar organisationerna och deras verksamhet.

16.4 Vikten av de förmedlande uppdraget

Inom konstområden med starka kommersiella sektorer finns konstnärer/kulturaktörer som har en agent, producent, gallerist eller förlag som företräder dem och förmedlar deras uppdrag. Det är idag mer sällan som konstnärer aktivt väljer att, i alla fall offentligt, säga att man inte vill ha en agent på grund av konstnärliga eller möjligtvis politiska skäl. När centrumbildningarna bildades på 1960-70-talet så var det en självklar hållning att tillsammans organisera sig och utgöra ett alternativ. Det var också uppenbarligen en hållning att tycka att konstnärer liksom andra i arbetande ålder hade rätt till en kostnadsfri arbetsförmedling och att centrumbildningarna ville gå in i ett nära samarbete med dåvarande Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsstyrelsen. Utan tvekan är det idag en betydligt mer komplex arbetsmarknad och marknad att vara konstnär oavsett konstområde. Utan mellanhänder och en infrastruktur är det svårt att över tid nå ut till en publik. Att göra en skiljelinje mellan kommersiell och

icke-kommersiell kultur och konst är inte längre möjligt. Arbetsmarknadspolitiken står för en kostnadsfri arbetsförmedling för den som söker arbete, om än just nu i stark förändring. Sedan den moderna kulturpolitikens tillkomst har ett stort antal utredningar visat på att kulturarbetsmarknaden särskiljer sig starkt och att det behövs specifik kompetens för att förmedla arbete inom sektorn. Därav den speciella enheten Arbetsförmedlingen Kultur och media, Scenkonstallianserna och det statliga arbetsförmedlande stöd som i årtionden riktats till centrumbildningarna.

Det är rimligt att tänka sig att den nationella konstnärspolitiken efter coronapandemin och dess omfattande påverkan på kultursektorn och de enskilda kulturutövarna återigen måste prioritera målsättningen att konstnärer ska kunna basera sin försörjning på ersättning från utfört konstnärligt arbete. Det skulle betyda att det offentliga behöver vara förebildliga när det gäller ersättningsnivåer och att konstnärspolitiken behöver främja och stödja konstnärernas marknad och arbetsmarknad. Den infrastruktur och de mellanhänder som behövs för att samtliga konstområden ska nå sin publik behöver fungera. Att det i denna prekära situation finns en stor osäkerhet i om Arbetsförmedlingen Kultur och media kommer att finnas kvar och hur de kommer att arbeta är olyckligt. I det här scenariot är det av stor vikt att andra förmedlande instanser som centrumbildningarna fungerar.

Under de senaste årtiondena har tanken att konstnärliga centrumbildningar skulle erhålla stöd direkt från arbetsmarknadspolitiken tittat sig otänkbart men kanske gör historien här en loop. Under en del av 1900-talet var det här en självklar tanke. Den offentliga arbetsförmedlingen hade fram till 1993 förmedlingsmonopol.⁸⁵ Det var på sätt och vis monopolet som gjorde att kulturarbetsmarknadens särskilda villkor belystes i så många utredningar, inte bara inom kulturpolitiken utan även arbetsmarknadspolitiken. Det tydliggjordes att kulturarbetsmarknaden särskilde sig på många sätt bland annat genom att flertalet personer som tillhörde området arbetade för många arbetsgivare på korta kontrakt och uppdrag. Personer med återkommande arbetslöshet ska enligt normen för arbetsmarknadspolitiken förmedling samt även nuvarande arbetslöshetsförsäkring hänvisas till andra yrkesområden oavsett hur mycket personen har i inkomst och betalar in i skatter, något som förstås inte

⁸⁴ s. 402, (SOU 2018:23, 2018)

⁸⁵ (SOU 1997:183, 1997)

är rimligt för högt kvalificerade yrkespersoner inom kultursektorn.⁸⁶ Uppdragstagare omfattas i ringa del av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Myndigheten Arbetsförmedlingen är 2020 under ett enormt tryck med en mycket snabbt växande arbetslöshetsnivå på grund av coronapandemin samtidigt som de ska reformeras. Regeringen har på sitt bord ett förslag på en förändrad arbetslöshetsförsäkring som Arbetsförmedlingen delvis är kopplad till. Reformeringen av Arbetsförmedlingen innebär att det är fristående aktörer som ska som man benämner det *”utföra rustande och matchande insatser i egen regi”*⁸⁷.

Kulturarbetsmarknaden har ett helt nytt landskap av förmedling sedan monopoltiden men fortfarande är det rimligt att argumentera för att även kulturarbetsmarknaden och den särskilda arbetsmarknad/marknad som gäller för de verksamma inom konstområdena har rätt till en viss kostnadsfri förmedling. Det stöd, förmedling och den kompetensutveckling som redan finns på plats och som kan vidareutvecklas inom ramen för centrumbildningarna är onekligen en av flera möjligheter för att stärka kulturarbetsmarknaden och förmedla arbete och uppdrag som i sin tur genererar försörjningsmöjligheter.

Centrumbildningarnas förmedlande uppdrag är även av kulturpolitisk vikt då de direkt och indirekt förmedlar ett mycket stort antal möten mellan konsten och publiken. En förmedling som i olika former möter barn och unga och andra grupper som inte kommer till de stora institutionerna. Konstupplevelser som ofta sker i vardagen på skolor och bibliotek, långt ifrån medias blickar.

- Centrumbildningarnas förmedlande uppdrag bör säkras och stödjas för att möjliggöra uppdrag och försörjning inom kulturarbetsmarknaden, ett uppdrag som blivit av än större vikt på grund av coronapandemins effekter.
- Centrumbildningarnas förmedling av konstupplevelser utgör en del av en kulturell infrastruktur som möjliggör en bred delaktighet.

16.5 En plats för stöd i sin yrkesutövning

Kompetensutveckling för frilansare inom konstområdena har varit och är ett område som samtliga konstnärspolitiska och flertalet kulturpolitiska statliga utredningar har pekat på som varande av vikt för

hållbara yrkesliv inom sektorn. En mycket liten andel av de yrkesverksamma konstnärerna får kompetensutveckling via en arbetsgivare.

Centrumbildningarnas verksamhet med kompetensutveckling i olika former är vanligast utförd genom kortare kurser och workshoppar. Kurserna behandlar oftast konkreta verksamhetsnära kompetenser för medlemmarnas yrkesutövning. Dessa kurser och workshoppar kan vara den enda kompetensutvecklingen som medlemmarna nås av och därav betydelsefulla, men också för unga och nytillkomna personer inom yrkesgrupperna som behöver utveckla sig och sitt konstnärskap.

Organisationerna arbetar nu i snabb takt med att göra dessa kurser digitala för att hantera situationen med pandemin men det är också ett sätt att effektivisera och att nå fler deltagare, samt deltagare som bor på olika orter.

Utöver kompetensutveckling så har centrumbildningarna förutsättningarna att än mer utveckla en verksamhet för att stödja utvecklingen av konstnärskap som ännu inte har etablerat sig eller som av andra orsaker behöver stöd in i de etablerade konstområdena. Unga konstnärer, konstnärer som är nya i yrket såväl autodidakter som nyutexaminerade, de som är nyinflyttade eller som har invandrat. Centrumbildningen kan vara en länk för etablering – men för det krävs utökade resurser.

Centrumbildningarnas roll som social mötesplats för sina medlemmar brukar ofta ses som en sekundär, positiv och trevlig effekt. Idag när detta skrivs, augusti 2020, när så många av oss har blivit ensamarbetande, så har det blivit tydligt för alla vilken betydelse det har att yrkesmässigt tillhöra ett sammanhang och att möta kollegor. Tillhörighet, medlemsmöten, kollegiala samtal och nätverk skapas kontinuerligt av centrumbildningarna för frilansare och är av stor vikt för ett gott arbetsliv.

- Den verksamhetsnära kompetensutvecklingen som möjliggörs genom centrumbildningarna bör stödjas och utvecklas då den effektivt når stora grupper av frilansande kulturutövare.
- Centrumbildningarna utgör en del av en struktur som främjar förutsättningar för hållbara yrkesliv inom kultursektorn.

86 Det här var ett grundläggande argument för utvecklingen av allianserna.

87 (Arbetsförmedlingen, 2019)

17. Lista över genomförda intervjuer och informanter

Kulturförvaltningen Region Stockholm:

Catharina Fogelström, avdelningschef strategisk samordning

Erik Häger, handläggare, dans och samtida cirkus

Nina Andersson Tallec, handläggare bild och form

Kristina Solberg, handläggare film och litteratur

Niclas Pereira dos Reis Lindblad, handläggare musik och musikteater

Lena Strömberg-Lagerlöf, handläggare teater och scenkonst

Stockholms läns museum:

Rebecka Walan, intendent förmedling

Centrum för dramatik:

Birgit Hageby, ordförande,

Isabella af Klintberg, verksamhetsledare

Centrum för fotografi:

Kristyna Müller, verksamhetschef

Danscentrum Stockholm:

Emelie Empo Enlund, ordförande, vikarierande verksamhetsledare

Tove Dahlbom, verksamhetsledare

Erik Linghede, projektledare och kommunikatör

Författarcentrum Öst:

Helen Rundgren, ordförande

Åsa Nordlinder, projektledare och verksamhetschef

Illustratörcentrum:

Valeria Hedman, ordförande

Caroline Agné, verksamhetsledare

Konsthantverkscentrum:

Maj Sandell, VD och direktör

Konstnärscentrum Öst:

Anna Ridderstad, ordförande

Karin Willén, verksamhetsledare

Musikcentrum Öst:

Ragnar Berthling, verksamhetsledare

Mia Ternström, koordinator barn och unga

Teatercentrum Östra:

Rolf S Nielsen, vice ordförande

Anders Lorentzon, verksamhetsledare östra regionen

Kulturförvaltningen Region Skåne:

Gitte Wille, kulturchef/förvaltningschef

Maria Tsakiris, enhetschef kultur och samhälle

Magnus Engvall, utvecklare film och rörlig bild

Rosi Gerlach, utvecklare teater

Robert Karlsson, utvecklare dans samt kommunikatör

Rebecka Randler, utvecklare musik

Simon Roos, enhetschef konst och livsmiljö

Orrit Stahlénius, utvecklare bild och form

Lena Sundgren-Brorsson, utvecklare litteratur och serier

Statens Kulturråd:

Isabel Thomson, handläggare centrumbildningar

KLYS:

Ulrica Källén, verksamhetsledare

18. Litteraturförteckning

- Arbetsförmedlingen. (2019). *Kortversion av Vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen*. Stockholm: Arbetsförmedlingen.
- Centrum för fotografi. (2020). *Verksamhetsberättelse 2019*. Stockholm: Centrum för fotografi.
- Centrumbildningarna. (2017). *Skrivelse från Centrumbildningarna till Konstnärspolitiska utredningen Ku 2016:04*. Stockholm: Centrumbildningarna.
- Danscentrum Stockholm. (2020). *Verksamhetsberättelse 2019*. Stockholm: Danscentrum Stockholm.
- Författarcentrum Öst. (2019). *Verksamhetsberättelse 2018*. Stockholm: Författarcentrum Öst.
- Förordning 2010:2012. (2010). *Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*. Stockholm: Regeringen.
- Illustratörcentrum. (2020). *Verksamhetsberättelse 2019*. Stockholm: Illustratörcentrum.
- Konsthantverkscentrum. (2020). *Årsredovisning med revisionsberättelse 2019*. Stockholm: Konsthantverkscentrum.
- Konstnärscentrum Öst. (2010). *Konstnärscentrum Öst Verksamhetsberättelse 2019*. Stockholm: Konstnärscentrum Öst.
- Konstnärsnämnden. (2016). *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*. Stockholm: Konstnärsnämnden.
- Kulturrådet. (2011). *Översyn av Kulturrådets bidragsgivning till centrumbildningar*. Stockholm: Kulturrådet.
- Kulturrådet. (2019). *Riktlinjer för statsbidrag till centrumbildningar*. Stockholm: Kulturrådet.
- Musikcentrum Öst. (2020). *Verksamhetsberättelse Musikcentrum Öst 2019*. Stockholm: Musikcentrum Öst.
- Nilsson, S. (2002). *Nya landskap – En studie av centrumbildningarna på kulturområdet*. Stockholm: Statens Kulturråd.
- Prop 2019/20:01. (2019). *Budgetproposition 2020, Kap 17 Kultur, medier och trossamfund*. Stockholm: Regeringen.
- Prop. 1987/77:87. (1987). *Konstnärernas villkor*. Stockholm: Regeringen.
- Prop. 1996/97:3. (1996). *Kulturpolitik*. Stockholm: Regeringen.
- Prop. 2009/10:1. (2009). *Budgetproposition för 2010, Utgiftsområde 17*. Stockholm: Regeringen.
- Prop. 2009/10:3. (2009). *Tid för kultur*. Stockholm: Regeringen.
- Regeringen. (2019). *Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Statens kulturråd*. Stockholm: Regeringen.
- Region Skåne. (2020). *Kulturnämndens verksamhetsplan och budget 2020*. Malmö: Region Skåne.
- Sjöström, E. (2020). *Länsmusiken i Stockholmsregionen*. Stockholm: Kulturförvaltningen Region Stockholm.
- SOU 1997:183. (1997). *Arbete åt konstnärer*. Stockholm: Regeringen.
- SOU 2018:23. (2018). *Konstnär – oavsett villkor?* Stockholm: Regeringen.
- Stockholms läns landsting. (2018). *Kulturstrategi för Stockholmsregionen*. Stockholm: Stockholms läns landsting.
- Teatercentrum. (2020). *Årsberättelse Teatercentrum 2019*. Stockholm: Teatercentrum.

